

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

Kód oboru: 7502R023

Název bakalářské práce:

SEBEVRAŽEDNOST V OKRESE ČESKÁ LÍPA

THE SUICIDE RATE IN THE REGION OF CESKA LIPA

Autor:

Jan Chromáček

U Nemocnice 2315

470 01 Česká Lípa

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Sýkorová.

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
63	0	13	19	30	1 + 1 CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce.

V Liberci dne: 30. 4. 2008

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:

Jan Chromáček

Adresa:

U Nemocnice 2315, 470 06 Česká Lípa

Studijní program:

Sociální práce

Studijní obor:

Penitenciární péče

Kód oboru:

7502R023

Název práce:

SEBEVRAŽEDNOST V OKRESE ČESKÁ LÍPA

Název práce v angličtině:

THE SUICIDE RATE IN THE REGION OF CZECH REPUBLIC
LIPA

Vedoucí práce:

Mgr. Kateřina Sýkorová.

Termín odevzdání práce:

30. 04. 2008

Bakalářská práce musí splňovat požadavky pro udělení akademického titulu „bakalář“ (Bc.).

.....
vedoucí bakalářské práce

.....
děkan FP TUL

.....
vedoucí katedry

Zadání převzal (student): Jan Chromáček

Datum: 16. 02. 2007

Podpis studenta:

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 30. 4. 2008

Podpis:

Poděkování

Rád bych touto formou poděkoval Mgr. Kateřině Sýkorové, za vedení bakalářské práce a za odbornou pomoc při jejím vypracování. Dále bych tímto rád poděkoval své manželce Kamile za trpělivost a obrovskou psychickou podporu.

Název bakalářské práce: Sebevražednost v okrese Česká Lípa

Název bakalářské práce: The suicide rate in the region of Česká Lípa

Jméno a příjmení autora: Jan Chromáček

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2007/2008

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Kateřina Sýkorová

Resumé

Bakalářská práce se zabývala problematikou sebevražednosti v okrese Česká Lípa a vycházela z vyhodnocení statistických a vyšetřovacích materiálů a z profesních zkušeností při vyšetřování sebevražedného jednání v tomto okrese. Práci tvoří dvě stěžejní části, teoretická a praktická.

Část teoretická se věnovala vymezení základních pojmů, obecné charakteristice motivů sebevražedného jednání, způsobům tohoto jednání a zvláštnostem při vyšetřování sebevražd.

Část praktická se zabývala konkrétním průzkumem podílu mužů a žen na sebevražedném jednání, nejčastějších motivů sebevražd a způsobů tohoto jednání v okrese Česká Lípa za období od roku 2003 do roku 2007. Výsledky ukazují, že sebevražednost u mužů je vyšší než u žen, nejčastějším motivem je fyzické onemocnění a nejvíce používaný způsob ukončení svého života je oběšení. Ze socioekonomického hlediska nejčastěji páchají sebevraždy nezaměstnaní muži a starobní důchodci. Průzkumem bylo také zjištěno, že počet sebevražd se za sledované období snižoval.

Klíčová slova

Adolescence, Česká Lípa, dětství, dospělost, euthanasie, motiv, ohledání místa, ohledání mrtvol, sebevražda, sebevražedný pokus, stáří, trestní zákon, vyšetřování.

Summary

This bachelor's thesis deals with the suicide rate in the Česká Lípa region. It issues from evaluation of statistical data, materials of inquiries and from my professional experience during suicidal cases investigations in this region.

The thesis is divided into two main sections: a theoretical one and a practical one.

The theoretical part is concerned with definition of basic concepts, general characteristic of suicidal behaviour motives, specificities of investigation of suicides.

The practical part is concerned with exploration of men x women proportion in respect to suicidal behaviour, the most frequent motives of suicides in the Česká Lípa region from the year 2003 to 2007.

The results of exploration reveal that suicidal behaviour is higher in men than in women, the most frequent suicidal motive is a physical disease and the most frequent way of suicide is hanging oneself. From the social-economical point of view unemployed men and male old-age pensioners commit a suicide.

The number of suicides was receded in the period involved.

Keywords

Adolescence, Česká Lípa, childhood, adulthood, euthanasia, motive, search of premise, post-mortum examination, suicide, suicidal, suicidal attempt, senility, criminal code, investigation.

Obsah

1 Úvod	9
2 TEORETICKÁ ČÁST	11
2.1 Vymezení základních pojmů	11
2.1.1 Sebevražda a sebevražednost	11
2.1.2 Sebevražda	11
2.1.3 Sebevražednost	12
2.1.4 Sebezabití, sebeobětování a náhlé úmrtí	12
2.1.5 Suicidalita	13
2.2 Vybrané typy sebevražd	14
2.2.1 Sebevražda autoagresivní	14
2.2.2 Sebevražda bilanční	15
2.2.3 Sebevražedný pokus	15
2.2.4 Demonstrativní pokus sebevraždy	16
2.2.5 Kryptogenní sebevražda	18
2.3 Sebevraždy v průběhu lidského života	18
2.3.1 Dětství	19
2.3.2 Adolescence	20
2.3.3 Krize středního věku	22
2.3.4 Stáří	23
2.4 Nejčastější předpokládané důvody sebevražedného jednání	24
2.4.1 Deprese	25
2.4.2 Pocit viny	26
2.4.3 Sebevraždy se specifickými motivy	27
2.4.4 Schizofrenie	27
2.4.5 Negativní vliv závislosti na patologickém hráčství	28
2.5 Vyšetřování sebevraždy a náhlého úmrtí	30
2.5.1 Sebevražda z trestně právního hlediska	30
2.5.2 Ohledání místa nálezu mrtvého těla	31
2.5.3 Specifika při ohledání	34
2.5.3.1 Oběšení	34
2.5.3.2 Otrava léky	35

2.5.3.3	Podřezání žil	36
2.5.3.4	Sebevraždy střelnou zbraní	36
2.5.3.5	Skok z výšky	37
2.5.3.6	Dopis na rozloučenou	38
2.5.3.7	Výslech příbuzných	38
2.5.4	Skončení prověřování	39
2.6	Shrnutí teoretické části	40
3	PRAKTICKÁ ČÁST	41
3.1	Cíle a hlavní předpoklady	41
3.2	Prostředí průzkumu – Česká Lípa a okres Česká Lípa	41
3.2.1	Stručná historie České Lípy	41
3.2.2	Charakteristika okresu Česká Lípa	42
3.3	Stanovení cílů a hlavních předpokladů průzkumu	43
3.4	Metody a techniky průzkumu	43
3.5	Charakteristika výzkumného vzorku a způsob průzkumu	44
3.6	Interpretace dat	46
3.6.1	Sebevraždnost v Libereckém kraji a okresech kraje	57
3.7	Shrnutí praktické části	60
4	ZÁVĚR	61
5	SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	62

1 ÚVOD

Ve své bakalářské práci se zabývám tématem sebevražedného jednáním na okrese Česká Lípa. S tímto jednáním se jako policista setkávám stále častěji. Když stojím nad tělem zemřelého, který se pro dobrovolný odchod z tohoto světa rozhodl sám, tak si kladu otázku proč, co ho k takovému jednání vedlo, jestli to byla osamělost starého člověka, sociální nejistota, partnerské neshody, závažné onemocnění, propuštění ze zaměstnání, nebo „jen“ nezvládnutý demonstrační pokus na sebe upozornit, aby byl litován, aby k sobě tímto způsobem poutal pozornost a „náklonnost“ svých blízkých, příbuzných a přátel. Ať se jedná o neúspěšný pokus suicidního jednání s úmyslem skutečně ukončit svůj život, nebo demonstrační sebevraždu – upozornit na sebe, svoje problémy atp., nelze nad tím jen mávnout rukou a doporučit buď ústavní, nebo ambulantní léčbu v psychiatrické léčebně. Je nutné zkoumat důvod, příčinu a pomoci najít jiné řešení obtížné životní situace.

Velice důležitý je postup při vyšetřování sebevražd. Neboť pokud není jednoznačně prokázáno, že se jedná o sebevraždu, mělo by se každé náhlé nebo podezřelé úmrtí vyšetřovat s takovou pečlivostí, jako by se jednalo o vraždu. Jde o frázi starou a otřepanou, ale pravdivou a každý policista se ji učí již v základní policejní škole.

Cílem mé práce je zjistit hlavní trendy sebevražedného jednání v okrese Česká Lípa. Zjistit, zda má za posledních pět let stoupající či klesající tendenci nebo zda se drží na stejné úrovni. Jaké jsou nejčastější důvody suicidálního jednání, zda tímto způsobem řeší své problémy častěji muži nebo ženy, ve které věkové skupině se vyskytuje nejvíce sebevrahů. Dílčím cílem je seznámení s postupy vyšetřování sebevražd prostředky Policie ČR.

Jako metodu ke zjištění sebevražednosti v okrese Česká Lípa jsem zvolil vyhodnocení statistik policejních spisů, které budou v praktické části této práce znázorněny v grafech a tabulkách. Do této práce jsou zahrnuty i některé postřehy z mé mnohaleté praxe u Policie ČR ve formě příkladů uváděných přímo v textu a informace týkající se tohoto tématu získané studiem dostupné literatury.

Názory lidí ve společnosti na sebevraždy se různí. Někdo odsuzuje sebevraždu v jakémkoliv případě. Někdo by ji přijal jako východisko z neřešitelné a nezvratné situace, např. u těžce nemocného, u kterého není naděje na vyléčení a který spáchá sebevraždu. Jeho

jednání je z části považováno za pochopitelné, neboť rychlý odchod z tohoto světa je z racionálního hlediska přijatelnější, než zdlouhavé a bolestivé čekání na smrt způsobenou nemocí. Naopak sebevražda spáchaná pro partnerské neshody nebo pro ztrátu zaměstnání není společností přijímána, neboť tyto dva uváděné případy by se podle většinového názoru daly řešit jiným a přijatelnějším způsobem, než sebeusmrcením.

Tato bakalářská práce je určena pro čtenáře, kteří se zajímají o důvody páchání sebevražd a pro kolegy, kteří sebevraždy vyšetřují. Jejím hlavním smyslem je poukázat na sebevražedné jednání v průběhu lidského života, nejčastější předpokládané důvody sebevražedného jednání a základní postup při vyšetřování sebevraždy.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V teoretické části je zpracována problematika sebevražedného jednání vycházející ze studia odborné literatury, knih, časopisů a vlastní policejní praxe. Může být i určitým vodítkem začínajícím policistům při vyšetřování náhlých úmrtí a sebevražd nebo pro čtenáře, které tato problematika zajímá. Teoretická část je zpracována tak, aby byla východiskem pro část praktickou.

2.1.1 Sebevražda a sebevražednost

Jaký je rozdíl mezi sebevraždou a sebevražedností: Mühlpachr uvádí, že **sebevraždou** rozumíme provedení sebevražedného jednání, kterým došlo k úmrtí z vlastní vůle a vlastního přičinění zemřelého. A **sebevražedností** rozumíme počet úmrtí sebevraždou na 100.000 obyvatel na jeden rok.¹

2.1.2 Sebevražda

Jak uvádí Hartl je **sebevražda** (suicide), porucha pudu sebezáchovy je to úmyslné ukončení vlastního života. Obvykle se jedná o reakci na tíživou situaci, která bývá spojena se ztrátou smyslu života. Sebevražda se vyskytuje i u osob s duševní nemocí, jako jsou deprese, maniodepresivita*, schizofrenie, někdy i psychopatie**. U dětí a školní mládeže se sebevražedné jednání objevuje z chorobného strachu před trestem nebo hněvem rodičů při školním nebo jiném neúspěchu. V pubertě z nešťastné lásky, ať z neschopnosti seznámit se s vysněným idolem, nebo při rozchodu s milovaným člověkem. V pozdějším životě při neschopnosti řešit konflikt, zvládnout osamělost.²

¹ Srov. Mühlpachr, P. *Sociální patologie*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 56 .

* **Maniodepresivita** - chorobné stavy naprosté otupělosti z utkvělých představ. Hartl, P. *Psychologický slovník*, 1. vyd. Praha: Portál, 2000

** **Psychopatie** - což je název pro poruchu osobnosti spočívající v disharmonii její struktury. Hartl, P. *Psychologický slovník*, 1. vyd. Praha: Portál, 2000

² Srov. Hartl, P. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. s. 525

2.1.3 Sebevražednost

Sebevražednost jde souběžně s rozvojem civilizace, vyskytuje se u národů s vysokou životní úrovní, je vyústěním individuálního neštěstí, které se odehrává na pozadí prosperující společnosti. Podle S. Freuda je sebevražda agrese obrácená proti sobě jako reakce jedince na frustraci, či jde o přesun agrese: „Nikdo nezabíjí sebe sama, chtěl přece zabít někoho jiného“. Nejširěji se traduje názor, že každé rozhodnutí ukončit vlastní život je projevem duševní poruchy; existující sebevraždy u lidí duševně nemocných nebo jednajících zkratově, v okamžiku tísně. Sebevraždy jsou častější u mužů než u žen, počet sebevražd roste s věkem a výrazně narůstá po šedesátém roce věku, dokonané sebevraždy mají svůj vrchol ve věku nad 70 let. Vzrůstá však i počet sebevražd ve věkové skupině 15 – 24letých.³

Psychologicky jsou sebevraždy vnímány jako autoagresivní akty. Dalo by se říci, že je to agrese zaměřená na sebe sama, resp. její extrémní forma. Sebevraždy mohou být doprovodným jevem některých duševních nemocí, zejména schizofrenie, depresivních stavů, jakož i některých forem psychopatie. Se specifickými motivy sebevražd se setkáváme u dětí a mladistvých, kde se silně uplatňuje impulzivní zkratkovité jednání, a proto i příčiny sebevražd jsou zde velmi subjektivní, souvisejí s nedostatečnou rozvahou a zhodnocením situace.⁴

2.1.4 Sebezabití, sebeobětování a náhlé úmrtí

Jestliže hovoříme o příčinách úmrtí, pak musíme zmínit další případ, kdy člověk si bere život sám a jedná se o **sebezabití**. Jak uvádí Lukeš, jde rovněž o ukončení života činem, který je zaměřen na vlastní tělo, není však veden touhou zemřít nebo si vážně uškodit. Vyskytuje se často při poruchách vědomí, halucinacích*, bludech** nebo v afektu***. Nemocní například prchají před domnělým ohrožením, ukrývají se před domnělými útočníky a přitom například vběhnou pod auto nebo vyskočí z jedoucího vlaku. Při sebezabití je tedy extrémně realizován pud sebezáchovy, zatímco při sebevraždě je naopak oslaben či zcela popřen. Jestliže hovoříme o sebezabití, jeho určitou formou je i **sebeobětování**, při kterém

³ Srov. Hartl, P. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. s. 526

⁴ Srov. Mühlpachr, P. *Sociální patologie*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 56

* **Halucinace** – pro člověka nebezpečné poruchy vnímání, člověk pod jejich vjemem jedná.

** **Bludy** – chorobné, mylné, nevyvratitelné přesvědčení. Hartl, P. *Psychologický slovník*, 1. vyd. Praha: Portál, 2000

*** **Afekt** – prudce probíhající a výrazně emotivní reakce spojená s oslabením nebo ztrátou volní – rozumové kontroly chování a jednání, např. rozčilení, vztek, strach, hněv, podráždění aj. Hartl, P. *Psychologický slovník*, Praha: Portál, 2000

však chybí touha po smrti a naopak převažuje snaha prospět někomu jinému. Tento typ se objevoval zejména ve válce a byl častější i v koncentračních táborech.⁵

Policie ČR provádí také výjezdy k **náhlým úmrtím**, která jsou lékařsky charakterizována jako úmrtí z přirozené příčiny (např. selhání srdeční nebo mozkové činnosti), ale z kriminalistického hlediska mohou budit podezřelý dojem (nález zemřelých osob v terénu nebo v bytech, zejména pokud od smrti do nálezů těla uplynula delší doba). Policie ČR provádí šetření těchto případů a kriminalistický zájem končí jednoznačným prokázáním přirozené příčiny smrti.⁶

Rozdíl mezi sebevraždou a náhlým úmrtím spočívá tedy v tom, že sebevrah ukončil nebo má snahu ukončit svůj život sám z vlastní vůle a dobrovolně, zemřít bylo jeho rozhodnutí. Naproti tomu náhlé úmrtí nezávisí na vůli člověka. Jde o smrt z příčin chorobných, úraz nebo nešťastnou náhodu, např. infarkt myokardu, mozková mrtvice, pád z výšky nebo pracovní úraz, zásah bleskem, utonutí.

***Příklad:** V nedávné době byl vyšetřován případ sebezabití, který se z pohledu nezávislého pozorovatele zdá být v dané situaci nepochopitelný a lze jej kvalifikovat jako sebezabití v afektu. 19-ti letý mladý muž ve svůj svatební den šel se svou mladou ženou domů. Po vystoupení z výtahu před svým bytem v 8. patře se pohádali. Hádka byla dosti „prudká“, ženich podezíral svou ženu z nevěry. Dospělo to tak daleko, že se rozeběhl a proskočil zavřeným oknem na chodbě. Přivolaný lékař mohl konstatovat pouze smrt. Svou roli zde sehrál i alkohol vypitý v průběhu svatební oslavy.*

2.1.5 Suicidalita

Pojem **suicidalita** zahrnuje suicidální myšlenky nebo suicidální jednání. Suicidální jednání představuje akt úmyslného sebepoškození s fatálními (sebevražda) a nebo nefatálními (sebevražedný pokus) následky. Nadměrné požívání alkoholu nebo kouření tabáku nelze však považovat za sebevražedný pokus, i když tím poškozujeme své zdraví a v konečném důsledku si můžeme způsobit smrtelné onemocnění. Evropské studie definují pojem suicidalita jako úmyslné sebepoškozující jednání s úmyslem sebevraždy. Suicidalitu neovlivňuje závažné psychické onemocnění, ale závisí na osobnostní predispozici anebo diatéze*, která zahrnuje

⁵ Srov. <www.ks.jc{ostodd/pszcho/suicidum2.htm> [2007-09-12] - intranet Policie ČR

⁶ Srov. Musil, J. *Kriminalistika*, 2004, 2. přeprac. a doplněné vyd., Praha: C. H. Beck, 2004, s. 77

* **Diatéza** - předpoklad ke vzniku choroby. Hartl, P. *Psychologický slovník*, 1. vyd. Praha:Portál,2000

genetické vlivy, ranný traumatický zážitek, chronické onemocnění, abúzus, nebo závislost na psychoaktivních látkách. Neustále se zkoumá vliv životní situace na suicidalitu. Zvýšené riziko suicidia může zapříčinit i pokles životní úrovně a vzestup nezaměstnanosti jako celospolečenského jevu, ale mohou to být také psychologické faktory jako osamělost, zejména v určitých životních obdobích.⁷

2.2 Vybrané typy sebevražd

Smyslem a účelem této kapitoly je ukázat několik typů nejčastěji se vyskytujících sebevražedných jednání, a to v různých obdobích lidského života. Od sebevražd demonstrativních, kde suicidant předpokládá, že na sebe upoutá pozornost a bude zachráněn, přes pokus sebevražedného jednání s vážným úmyslem zemřít po dokonané suicidální jednání.

2.2.1 Sebevražda autoagresivní

Hartl se zmiňuje o **sebevraždě autoagresivní** (autoaggressive suicide) neboli sebevraždě autopunitivní, která se vyznačuje drastickým způsobem suicidálního jednání. Lze říci, že člověk u tohoto druhu sebevraždy se jakoby jistil, že se mu jeho záměr usmrtit se zdaří, a proto volí různé kombinace technik, které vedou k jeho smrti. Např. podřezání žil a skok z okna; požití většího množství léků a otrava plynem. Tento druh sebevraždy je chápán jako sebetrestající čin.⁸

Příklad: Žena se vracela ze svého zaměstnání domů téměř večer. Snažila se v práci toho stihnout, co nejvíce ze strachu, že bude kritizována a propuštěna. Cestou domů nakoupila, doma uvařila a poklidila jen to nejnutnější. Manžel ji kritizoval, že s ní nic není, že nic nestihá, že se mu nevěnuje. Začala si vyčítat, že je neschopná, vždyť ostatní to určitě stíhají. Byla unavená, nevyspalá, často v ústraní plakala. To vydržela asi půl roku, pak sama sebe začala obviňovat, že své rodině ničí život a že bude lepší, když tu nebude. Jednoho dne přišel manžel z práce domů a svou ženu našel s podřezaným zápěstím a oběšenou v koupelně. Ze stop na místě bylo patrné, že se podřezala v kuchyni, a aby po sobě nezanechala nepořádek, tak se krev na zemi snažila setřít hadrem.

⁷ Srov. Izáková, L. *Klinické aspekty suicidality*. In Česká a Slovenská psychiatrie 4/2006 s. 137

⁸ Srov. Hartl, P. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. s. 526

2.2.2 Sebevražda bilanční

Jedním z velmi častých druhů sebevražedného jednání je **sebevražda bilanční** (balancing suicide). Je to sebevražda vykonaná na racionálním základě, kterou si člověk předem plánuje. Např. v situaci mučení, kdy není jiné východisko jak se vyhnout tak nesnesitelné bolesti (toto bývalo především v době války, v zajetí, v koncentračních táborech). Výskyt tohoto druhu sebevraždy je u osob se smrtelnou chorobou velmi častý. Člověk tuší, že jeho konec je nezvratný a proto, pokud mu to okolnosti dovolí, vyřídí některé své osobní záležitosti (např. zaplatí dluhy, napíše poslední vůli, majetek daruje blízkým a ve většině případů píše i „dopis na rozloučenou“). Jedinec netouží po smrti, ale některé hodnoty, např. čest, staví výše než svůj život. Jeho smrt přináší výhodu rodině či společnosti.⁹

Příklad: Muž ve věku 48 let, bývalý příslušník StB, po nabití účinnosti lustračního zákona věděl, že jako vysoce postavený funkcionář této složky SNB nebude ušetřen kritiky okolí a stane se „dobrým soustem“ pro média. Aby sebe i svou rodinu tomu ušetřil, rozhodl se spáchat sebevraždu. V době, kdy byla jeho žena a syn na dovolené, napsal dopis na rozloučenou, kde vysvětlil důvod svého jednání. Doma na stůl vyrovnal účtenky o zaplacení všech svých pohledávek (pojištění, nájem za byt, půjčky), vyrovnal zde i své doklady na hromádky. Později byla nalezena také poslední vůle sepsaná notářem. Odešel do nedalekého lesíka, ze kterého bylo vidět na dům, kde žil se svou rodinou, kterou miloval. V pultitru rumu si rozpustil větší množství léků, které s alkoholem vypil a při tom se ještě perkusním revolverem střelil do hlavy. Na klopou svého saka si připnul cedulku v igelitovém pouzdře se svým jménem, neboť věděl, že střela z perkusního revolveru jej změní k nepoznání. Druhý den byl nalezen hrajícími si dětmi. Zády byl opřen o kmen stromu a na stromě proti němu bylo pouzdro s fotografií jeho syna a manželky přibodnuté nožem za obal ke kůře stromu. Zřejmě aby na ně viděl až do poslední chvíle.

2.2.3 Sebevražedný pokus

Jestliže se sebevražda z jakékoliv příčiny nezdaří, hovoříme o **sebevražedném pokusu**. Příčinami, proč se sebevražda nezdařila, mohou být např. neznalost, nezkušenost a nešikovnost kandidáta sebevraždy v sebevražedném chování, volba nespolehlivého způsobu

⁹ Srov. Hartl, P. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. s. 526

sebevražedného chování, zásah okolí do sebevražedného chování či změna rozhodnutí subjektu v průběhu sebevražedného chování.¹⁰ Příčin, proč se sebevražda nezdařila, může být opravdu mnoho. Ze své praxe uvádím několik případů sebevražedných pokusů.

***Příklad:** Mladý muž-kutil si doma sestrojil střelící „tužku“ na malorážkové náboje. Tuto střelnou zbraň si přiložil k čelu a stiskl spoušť. Nepočítal však s tím, že kost na čele je na malorážní náboj příliš silná a tak mu střela uvízla uprostřed čela. Takto poraněný si sám přivolal pomoc.*

Žena, která chtěla své rodinné problémy řešit skokem z okna, skočila tak „nešťastně“, že její pád zbrzdily šňůry sušáků na prádlo za okny a ona si po pádu ze 7. patra zlomila pouze nohu.

Dalším příkladem sebevražedného pokusu je případ muže, který si od výfuku svého auta natáhl hadici do kabiny. Asi po 10-ti minutách motor zhasnul, neboť došel benzín.

Někdo se nad těmito případy pousměje, ale opak by měl být pravdou. Takovéto jednání bychom měli přijímat jako volání o pomoc, jako signál, že něco není v životě neúspěšných suicidentů v pořádku. Většina těchto lidí nakonec vyhledá pomoc psychiatra, ale někteří mohou svůj sebevražedný pokus opakovat, až se jim jejich úmysl spáchat sebevraždu povede.

2.2.4 Demonstrativní pokus sebevraždy

Jestliže jsme hovořili o sebevražedném pokusu, je nutné zmínit i **demonstrativní pokus** sebevraždy. Zde subjekt podstupuje riziko úmrtí, aby mu v případě přežití vznikly nějaké výhody. U každého pokusu, který je kvalifikován jako demonstrativní, je riziko úmrtí i záměr ovlivnit sebevražedným chováním okolí k prospěchu suicidenta. Předstírání pokusu o sebevraždu bez rizika úmrtí za účelem citového vydírání v sociální skupině nepokládáme za sebevražedné chování.¹¹ Při demonstrativním pokusu sebevraždy nebylo cílem zemřít (jsou ovšem pokusy, které nechtěně skončí tragicky). Mluvíme o nich také jako o „volání o pomoc“, když člověk touží po soucitu a zájmu ze strany okolí ve své momentálně tíživé situaci. Nejčastějším důvodem těchto sebevražedných pokusů jsou partnerské konflikty.¹²

¹⁰ Srov. Mühlpachr, P. *Sociální patologie*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 56

¹¹ Srov. Mühlpachr, P. *Sociální patologie*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 56

¹² Srov. Pavlovský, P. *Soudní psychiatrie a psychologie*, 1. vyd. Praha: Grada, 2001, s. 24

Dalším typem sebevražedného jednání je **účelové suicidální jednání**, které je charakterizováno jako jednání, jehož cílem není smrt, ale vyřešení jinak svízelné situace, např. nástup výkonu trestu odnětí svobody, umístění do vyšetřovací vazby, apod. Tomuto je podobné demonstrativní suicidální jednání. Rozdíl je v tom, že při účelovém jednání je tento cíl sledován nevědomě, při demonstrativním vědomě. Je však třeba zdůraznit, že jak účelové, tak i demonstrativní jednání může skončit smrtí.¹³

Příklad: Při vyšetřování jednoho případu jsem se setkal s mladou ženou. Když podepisovala protokol, všiml jsem si na jejím levém zápěstí příčné jizvy. Když viděla kam se dívám, tak začala sama: „To mi bylo tenkrát patnáct let a kvůli nešťastné lásce jsem si chtěla podřezat žíly. Kluk, kterého jsem milovala, se se mnou rozešel kvůli kamarádce, která mi ho přebrala. Tehdy se pro mne zhroutil svět, ale spíš jsem chtěla na sebe jen upoutat pozornost“. Ptal jsem se jí, jestli toho někdy litovala a jestli při tom myslela třeba na rodiče nebo na lidi, kterým by tímto skutkem ublížila. Prý jí to v tu chvíli nedošlo, ale pak toho litovala. Říkala, že si zápěstí kapesním nožem spíš rozdrásala, než aby si přímo ublížila. Musela pak chodit na sezení s psychologem. Tato sezení jí pomohla. Šlo o demonstrativní pokus sebevraždy, kterým dívka na sebe chtěla upozornit a doufala, že když její milý uvidí, že je ochotna pro něj i „zemřít“, tak se k ní vrátí.

Příklad: Jako příklad účelového suicidálního jednání uvádím jednání muže, který po nitrožilní aplikaci pervitinu (metamfetaminu) si doma prohlížel porno časopis. Po krátké chvíli šel do vedlejšího pokoje, kde spala jeho 12-ti letá dcera, a tu brutálně znásilnil. Když se bránila, přerazil jí pěstí nos. Dívce se podařilo z bytu utéci a svěřila se příbuzným. Ti věc oznámili na Policii ČR. Násilník byl okamžitě zadržen a umístěn do policejní cely, kde vyčkával na rozhodnutí soudu o uvalení vyšetřovací vazby. Protože se jednalo o vícekrát trestaného recidivistu s násilnickými sklony, byl si vědom toho, že ze strany dalších spoluvězňů ho za znásilnění dítěte nečeká nic dobrého, a proto v cele rozbil tzv. luxfery (skleněné cihly) a snědl několik střepů, aby byl umístěn v nemocnici a vyhnul se tak vazbě. Byl však převezen do vězeňské nemocnice v Praze a po několika dnech umístěn na celu.

¹³ Srov. Koutek, J. Sebevražedné chování, 1. vyd. Praha: Portál. 2003. s. 31

Sebevražda **demonstrativní nebo dokonaná** patří mezi zvláštní druh násilí, které vykonává člověk sám na sobě. Bývá definována jako účelová akce, k níž se jedinec obvykle v depresi uchyluje, aby ukončil svůj život. Agresor i oběť jsou zde v jedné osobě.¹⁴

2.2.5 Kryptogenní sebevražda

Jako kryptogenní sebevraždu označujeme případ, kdy jedinec má úmysl zemřít, ale volbou způsobu smrti to utahuje, např. při předstírání automobilové nehody kvůli získání pojistného plnění pozůstalými.¹⁵ U tohoto typu sebevraždy je při vyšetřování velmi složité prokázat, zda jde o nešťastnou náhodu, nepozornost nebo úmyslné jednání s následkem smrti. V médiích často slyšíme, že řidič z nezjištěné příčiny vjel do protisměru a střetl se s projíždějícím vozem nebo z nezjištěných příčin vyjel ze silnice a po nárazu zemřel. V případě, že krátce před touto nehodou bylo sjednáno výhodné životní pojištění, můžeme usuzovat na kryptogenní sebevraždu. Tito sebevrazi se snaží maskovat své jednání, neboť při prokázání sebevraždy nedojde k pojistnému plnění ze strany pojišťovny.

2.3 SEBEVRAŽDY V PRŮBĚHU LIDSKÉHO ŽIVOTA

Každé období vývoje člověka má svá individuální specifika. Vývoj je dán jednak osobnostními rysy, nebo sociálním zázemím, v němž člověk vyrůstá a žije. Svou roli zde sehrává i pohlaví člověka, povolání, které vykonává, sociální skupina, ze které pochází a mnoho dalších faktorů, které člověka v jeho vývoji ovlivňují.

Člověk od svého narození prochází různými vývojovými obdobími. Každé vývojové období přináší určité typické základní úlohy, jejichž zvládnutí se od jedince očekává. Splněním dané vývojové úlohy jsou naplněny potřeby jedince, upevňuje se tím jeho osobní jistota, sebevědomí i role v sociálním prostředí. Naopak selhání, neúspěchy při plnění vývojových úkolů snižují sebevědomí, působí těžkosti, konflikty, frustrace a ohrožují či narušují další zdravý vývoj.¹⁶ Mezi základní vývojová období člověka patří **dětství** – školní věk, který trvá asi do 15 let, na toto období navazuje **dospívání**, které končí dovršením 20. – 22. roku věku. Toto období lidského života zahrnuje **pubescenci a adolescenci**. Dalším obdobím je **dospělost**, která trvá zhruba do 60 – 65 let. Dospělost je dále dělena na dospělost

¹⁴ Srov. Spurný, J. *Psychologie násilí*, 1. vyd. Praha: Eurounion s.r.o., 1996, s. 119

¹⁵ Srov. Hartl, P. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. s. 526

¹⁶ Srov. Ericsson, E. *Životní cyklus rozšířený a dokončený*, 1. vyd. Praha: NLN, 1999. s. 53

rannou (do 30 let), střední (zhruba do 45 let). V období střední dospělosti dochází k tzv. **krizi středního věku** ohraničené zhruba 42. – 45. rokem. Jako třetí a poslední údobí dospělosti je uváděna dospělost pozdní, končící v podstatě ve věku 60 – 65 let, tedy odchodem člověka do důchodu. Poslední etapou lidského života je **časné** a následně **pozdní stáří** (nad 75 let).¹⁷

V následující části bych chtěl poukázat na nejkritičtější období lidského života, kterými jsou dětství, adolescence, krize středního věku a stáří. Jedná se o důležitá období lidského života, ve kterých dochází k psychickým, vývojovým a sociálním změnám ovlivňujícím stabilitu osobnosti natolik, že riziko sebevraždy je významně velké.

2.3.1 Dětství

Jak uvádí Vágnerová, sebevraždy dětí jsou vzácné, jejich četnost stoupá až po desátém roce věku. Roli zde hraje vývojová proměna myšlení, schopnost uvažovat hypoteticky, tj. na úrovni pouhé možnosti. Jakmile je dítě schopné takto přemýšlet, začne chápat význam smrti. Většina dětských sebevražedných pokusů je zkratovou reakcí, výrazem strachu a pokusem uniknout nějakému ohrožení, např. trestu. Nejvýznamnějšími rizikovými faktory jsou v tomto věku problémy ve škole a potíže v rodinných vztazích.¹⁸ Děti si začnou nezvratnost smrti uvědomovat někdy mezi 9. – 11. rokem věku. Před tímto věkem bývá smrt často chápána jako něco, co se dá vrátit zpět, což se velmi často objevuje v pohádkách. Princ políbí Sněhurku a ta se probudí, mrtvý je pokropen živou vodou a oživne. Nejenom ve starých klasických pohádkách, ale i v dnešní době počítačových her, děti vidí, že hrdina má několik životů.¹⁹

Mnohý žák či student se děsí „co bude, až uvidí naši vysvědčení?“ Ovládne ho strach, vztek, beznaděj. Je mu na zvracení, bolí ho hlava, reaguje nervózně a podrážděně. 90% žáků považuje vysvědčení za nespravedlivé, každé desáté dítě má z něho obavu a nejméně dvě procenta mají přímo panickou hrůzu. Konec školního roku je obdobím, kdy se zaznamenává zvýšený počet zkratového jednání u dětí a mládeže, což jsou útky z domova nebo sebevražedné pokusy či dokonané sebevraždy. Některé děti nedokáží zvolit adekvátní variantu vyřešení problému s vysvědčením a sahají po „nejjednodušším“ řešení.²⁰

Zkratové suicidální jednání je takové jednání, které jde co nejrychleji ke stanovenému cíli, bez jakýchkoliv odboček, bez rozmyslu nad jiným řešením dané situace. Může se jednat například o to, že školák dostane špatnou známku a reaguje tak, že zahodí žákovskou knížku

¹⁷ Srov. Švingalová, D. *Úvod do vývojové psychologie*, 1. vyd. Liberec: Technická univerzita, 2006, s. 17

¹⁸ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 3. vyd. Praha: Portál, 1999, s. 249

¹⁹ Srov. Koutek, J. *Sebevražedné chování*, 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 39

²⁰ Srov. Spurný, J. *Psychologie násilí*, 1. vyd. Praha: Eurounion, 1996, s. 119

nebo ji na určitý čas schová, než strach z trestu nebo hněv rodičů alespoň částečně odezní. V první chvíli si neuvědomí, že tím situaci nevyřeší, ale naopak ještě zhorší. Zkratkovitě suicidální jednání probíhá stejným způsobem, přáním co nejrychleji vyřešit těžkou situaci, dostat se z ní, a to i za cenu vlastního života.²¹

Pokud jde o motivaci k sebevraždě u dětských sebevrahů, tak se nemusí jednat jen o strach ze špatné známky ve škole a následný trest za tuto známku doma, ale v mnoha případech jsou děti nepřiměřeně trestány za případné neúspěchy jak ve škole, tak v zájmových kroužcích či sportovních oddílech. Děti se bojí toho, že zklamaly mnohdy až přemrštěné nároky svých rodičů, kteří, mnohdy sami neúspěšní, chtějí skrze své děti realizovat své nesplněné sny a cíle ze svého vlastního dětství. Sebevražda u dítěte může být i reakcí na šikanu ve škole. Rodiče nebo i učitelé nejsou schopni dítěti pomoci, nebo na signály o šikaně nereagují. Vedení školy si případnou šikanu nechce připustit, že by něco takového bylo právě v „jejich“ škole možné a rodiče dítě odbývají s tím, že si to má vyřídit samo. Neuvědomí si, že toto dětské „volání o pomoc“ může vyústit až v tragédii, která v lepším případě končí záškoláctvím, útekem z domova, v horším případě pak sebevraždou.

Šikana je zde chápána jako úmyslné zlovolné přikročí, překážky, zlomyslnost, týrání a ponižování. Nejhorší následky má šikanování bezesporu na oběti, a to zvláště pokud se jedná o dítě. Tragické je, když dojde ke zlomení oběti, rozbití její identity a nastolení trvalého pocitu bezmoci, závislé otrocké poddajnosti a věrnosti agresorovi, pramenící ze strachu před ještě větším utrpením, které by mohlo následovat, kdyby se snad oběť nesnažila agresorovi všemi způsoby zalíbit. Následky šikanování mohou mít i celoživotní charakter, který v nejhorším případě „vyřeší“ sebevraždou. Takové případy sebevražd se u nás vyskytují, avšak bývá velmi obtížné je prokázat.²²

Šikana není jen problémem dětství nebo dospívání, můžeme se s ní setkávat v průběhu celého lidského života, v mateřské školce, základní škole, učilišti nebo střední i vysoké škole, dříve při výkonu základní vojenské služby, na pracovišti, ale i v domovech pro seniory.

2.3.2 Adolescence

Adolescence je období ve vývoji člověka ve věku od 15 do 20 až 22 let. V tomto období dochází k postupnému ukončení profesní přípravy a nástupu do zaměstnání. K zásadním biologickým změnám již v tomto období nedochází. Na konci tohoto období se stává člověk

²¹ Srov. Koutek, J. *Sebevražedné chování*, 1. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 38

²² Kolář, M. *Bolest šikanování*, 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s. 101

dospělým jedincem. Adolescent se vymaňuje postupně ze závislosti na rodičích, snaží se o osamostatnění. V tomto období zaznamenáváme hyperkritičnost k autoritám, odmítání jejich kontroly, přestože tito mladí lidé mnohdy sami cítí, že existenčně jsou na „autoritách“ = = rodičích závislí.²³

V období adolescence člověk rozvíjí svou vlastní identitu, hledá její uspokojivý obsah. Aby toho dosáhl, musí se osamostatnit z dřívějších vazeb a na určitou dobu potlačit význam dosud jednoznačně platných hodnot. V této době se může snadno dostat do situace, kdy se cítí bezradný, neschopný najít přijatelný smysl vlastní existence. Často jde o důsledek neuspokojených mezilidských vztahů a osobních poměrů.²⁴

Impulzem pro sebevraždu v tomto životním období mohou být první neshody s rodiči, kdy nejsou akceptovány vlastní názory adolescenta. Člověk si nechce připustit, že rodiče nebo jiná dospělá autorita zastávají jiný názor než on, snaží se mu radit a usměrňovat jeho chování. Začíná se chovat vzdorovitě, odmlouvá a považuje dospělé za nepřátele, kteří jej nechtějí pochopit, nerozumějí mu. Každý rodič může říci, že se jedná o nejsložitější období ve výchově jejich dítěte. Hodnocení adolescenta se řídí spíše citem než rozumem. Ukončení milostného poměru s první láskou považují v tomto věku za neřešitelný problém, za zhroucení jejich dosavadního života, kterým pro ně vše končí. Takové zklamání nejsou schopni zvládnout a řešení pak vidí např. v sebevraždě. V tomto období jsou časté i demonstrativní pokusy o sebevraždu, kterými si mladí lidé chtějí vynutit přítomnost svého partnera, nebo osobu blízkou tímto způsobem chtějí trestat či se jí pomstít. Častá bývají v těchto situacích prohlášení „...pokud se se mnou rozejdeš, pokud mi nepovolíte to a to, nebo pokud nesplníte mé přání, tak se zabiji...“ Dalo by se zde hovořit o jisté formě vydírání. Je proto velmi složité v tomto věku odhadnout, jestli se jedná o „planou“ výhrůžku, nebo jestli je myšlena vážně.

V období dospívání se mladý člověk připravuje na své budoucí povolání. Současná moderní doba by se dala nazvat dobou počítačů a mobilních telefonů, kterými člověk komunikuje, navazuje nové vztahy, učí se, ale v podstatě je sám. Odpovědi na své otázky nalezne během chvilky na počítači. Pak může dojít k tomu, že nedokáže verbálně komunikovat se svým okolím, kamarádem, partnerem. Vyřešit běžný, banální problém je pro něj neřešitelný, nesrozumitelný úkol. Dostává se do kritické situace, kterou nezvládá a mnohdy se uchyluje k impulzivnímu sebevražednému jednání. V této souvislosti mne zaujal úryvek z knihy T.G. Masaryka „Sebevražda“, který bych si dovolil citovat.

²³ Srov. Švingalová, D. *Úvod do vývojové psychologie*, 1. vyd. Liberec: Technická univerzita, 2006. s. 76

²⁴ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 1. vyd. Liberec: Portál, 1999. s. 250

„...Lidé vědí mnoho, velmi mnoho, ale jejich vědění nemá na jejich život daleko toho vlivu, jaký by mít mělo, a v tom je velká chyba: učíme se příliš mnoho pro školu a neučíme se dosti pro život. Z toho vyplývá, že polovzdělanost disponuje k sebevraždě...“²⁵

2.3.3 Krize středního věku

Mezi 42. až 45. rokem věku může docházet v dospělosti k tzv. krizi středního věku.²⁶ Krize středního věku, která je mj. obdobím bilancování dosavadního života, může rovněž představovat zátěž, zvyšující pravděpodobnost sebevraždě reakce, zejména pokud osobní bilance není příliš pozitivní. Významnou roli zde hraje celková situace člověka, kvalita jeho vztahů, zázemí, jeho zdravotní stav, ekonomická úroveň a profesní začlenění. Tyto i další zátěžové faktory (např. abúzus alkoholu) je třeba hodnotit v širším kontextu. Alkohol může být jak příčinou těchto potíží, tak jejich důsledkem.²⁷ Člověk se na základě nadměrného požívání alkoholu může dostat do krize a konfliktu s okolím, nebo naopak krizi v dosavadním životě „řeší“ nadměrným požíváním alkoholu.

Čas života je neúprosný a začíná ho „ubývat“. Obsah jednotlivých dnů má v dospělosti konkrétní programovou formu. Je fázován a často až k prasknutí naplněn. Hlásí se první symptomy únavy a pomalu se vtírá obava: nezačínám já vlastně stárnout? „Pro každého, kdo překročil čtyřicítku, konec světa už nastal. Jeden svět zašel za kopec a druhý vám leží u nohou.“²⁸

Pro období mezi 42. – 45. rokem lidského života by se hodilo lidové rčení „mládí pryč a do důchodu daleko“. Člověk začíná bilancovat svůj dosavadní život. Hodnotí, co se mu povedlo v soukromém i pracovním životě. Stejně tak jako z novoročních předsevzetí začne slevovat ze svých zásad, cílů a předsevzetí. Hodnotí, co se povedlo a co ne. Pokud začne převažovat více záporů a nezdarů (ztráta partnera, ztráta zaměstnání nebo neúspěch v něm, zhoršující se zdraví, úbytek výkonnosti, ekonomické problémy, deprese a k tomu potíže s dětmi), tak zjistí, že v dosavadním životě je více záporů než kladů a že je život příliš krátký na to, aby vše dohnal, napravil nebo začal znovu. Pak v tomto životním období dochází k četným krizím a sebevraždám. Už nejde o sebevraždy impulzivní jako v mládí, ale promyšlené suicidální jednání s malou možností záchrany.

²⁵ Masaryk, T.G. *Sebevražda*, 4. české vyd. Praha: Ústav T.G.M., 1998. s. 65

²⁶ Srov. Švingalová, D. *Úvod do vývojové psychologie*, 1. vyd. Liberec: Technická univerzita, 2006. s. 82

²⁷ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 3. vyd. Praha: Portál, 1999. s. 250

²⁸ Haškovcová, H. *Fenomén stárání*, 1. vyd. Praha: Pyramida, 1990. s. 39

2.3.4 Stáří

Počátek tohoto období se často vymezuje v souvislosti s odchodem do důchodu (od 60 – 65 let), ale lze jej také diferencovat na podetapy **časné stáří a pozdní stáří**, které počítáme nad 75 let věku.

Snad u každého člověka toto období života přináší spoustu otázek, na které si nedokáže odpovědět a bojí se toho, co přijde, co bude.

Když nebude pracovat, když nebude mít určitou, jasně definovanou a vymezenou roli v kanceláři, továrně, podniku, a tím také v sociální struktuře společnosti, co bude? Bude důchodce. Bude člověkem bez tváře, beze jména a především bez role. Co byl a čím byl pro sebe i pro druhé je nenávratně pryč. V rychlé a měnící se době se na něj brzo zapomene.²⁹ Představa bezmocného stáří, hrůza z toho, že „někomu“ bude na obtíž, bývá důvodem, proč někteří lidé nesignalizují své obtíže a tudíž také nenárokují péči. Vzniká typický bludný kruh. Marasmus člověka tak děsí, že v něm nakonec inhibuje všechny dostupné činnosti. Neupravený starý člověk už svým zevnějškem signalizuje, že přestal bojovat o rovnováhu a o místo na slunci. Dosud není jednoznačně vysvětleno, proč relativně vysoké procento dokonaných sebevražd realizují právě staří lidé. Jedním z podstatných motivů je zřejmě uvědomění si aktuální či perspektivní závislosti na druhých, a to v době, kdy mysl je natolik jasná, že umožňuje vhled do situace, která je však hodnocena jako výhradně neperspektivní. Představa bezmoci konkretizována pouhým tělesným vegetováním právem děsí. Smířit se s perspektivou bezmoci je těžké.³⁰ Sebevražedné úmysly mohou být ve stáří motivovány též dalšími faktory.

Příklad: *Při výjezdu k tomuto případu jsem si poprvé uvědomil, co znamená „lásky až za hrob“. Z bytu ve staré zástavbě byl cítit unikající plyn. Byt byl násilně otevřen a to, co jsem viděl, mnou otřásl: Všechna okna byla utěsněna ručníky. Na posteli ležela dvě mrtvá těla, muž ve věku 87 let a žena 85 let, kteří se i v době smrti drželi za ruce. Rozhodli se takto svůj život ukončit, protože u ženy se objevilo vážné onemocnění. Děti jim už také zemřely. Zřejmě si nedokázali představit život jeden bez druhého, a tak odešli z tohoto světa společně.*

²⁹ Srov. Haškovcová, H. *Fenomén stáří*, 1. vyd. Praha: Pyramida, 1990. s. 48

³⁰ Srov. Haškovcová, H. *Fenomén stáří*, 1. vyd. Praha: Pyramida, 1990. s. 223

Shrnutí

Důvody sebevražedného jednání v etapách lidského života bývají často rozdílné. V dětském věku dochází k sebevraždám méně často. S postupem dospívání a uvědomování si významu smrti toto riziko stoupá. Nezřídka bývají sebevražedný pokus a sebevražda spojeny s představami, jak se budou trápit ti, kteří adeptům sebevraždy domněle nebo skutečně ublížili, jak se jim pomstí. V období adolescence dochází častěji k sebevraždám z afektu nebo k sebevraždám demonstrativním. V období dospělosti je nejkritičtější tzv. „krize středního věku“, kdy dochází k hodnocení dosavadního života a následně k sebevraždám bilančním nebo sebetrestajícím. V tomto období se jako nejčastější důvod jeví problémy partnerské, existenční, ale i zdravotní, a to jak somatické, tak psychické. Ve stáří dochází k hodnocení celého života. Motivem sebevražedného jednání bývá obava ze ztráty soběstačnosti, závislosti na svém okolí, ztráta sociálního postavení, ztráta životního partnera. Méně často dochází ve stáří k sebevraždám impulzivním.

2.4 NEJČASTĚJŠÍ PŘEDPOKLÁDANÉ DŮVODY SEBEVRAŽEDNÉHO JEDNÁNÍ

Důvod, proč člověk spáchá sebevraždu, je často zcela zřejmý. Někdy je důvodů více, jindy se jednotlivé důvody překrývají. Přesto však z vlastní praxe mohu říci, že existují určité důvody sebevražedného jednání, které se opakují. Jedná se zejména o následující:

- Deprese
- Pocit viny
- Schizofrenie
- Tělesná choroba
- Pocit bezmocnosti a bezvýchodnosti
- Sebevraždy se specifickými motivy
- Negativní vliv závislostí na patologickém hráčství a alkoholu
- Ekonomické důvody

Jedná se o nejčastěji uváděné nebo zjištěné důvody sebevražedného jednání, které jsou vyjmenovány ve formulářích o „Hlášení o dokonané sebevraždě“³¹. Po každém ukončení

³¹ Hlášení o dokonané sebevraždě – tiskopis MV ČR, skladové číslo MV č. skl. 545

vyšetřování sebevraždy se tato „hláška“ vyplňuje a stává se podkladem pro policejní statistiky a následně také pro přehledy Českého statistického úřadu.

2.4.1 Deprese

Jak uvádí Vágnerová, hlavním příznakem deprese je patologicky depresivní nálada, která vzniká bez zjevné příčiny. Není vázána na konkrétní události. Člověk přestává standardním způsobem reagovat na vnější i vnitřní podněty a má sklony k nepřiměřeným projevům. Depresivní ladění velmi silně ovlivňuje veškeré prožívání, uvažování i chování. Vede k poruchám psychické regulace, k útlumu potřeb i volní aktivity. Důležitým znakem je ranní pesimismus. Večer to pak bývá lepší. Depresivně nemocný ztrácí schopnost prožívat radost, je úzkostný. Jeho ladění vede k negativnímu hodnocení čehokoliv.³²

Sebehodnocení je výrazně zhoršené, člověk trpí pocity méněcennosti, pocity viny. V tomto případě bývá agresivita obrácena na sebe. Nepříznivé a pesimistické je i hodnocení okolního světa. Vidí zveličeně všechny nedostatky. Občas si však uvědomuje, že přijatelný svět existuje, ale že není určen pro něho, nýbrž pro druhé lidi. Tuto skutečnost prožívá jako zdroj výčitek, cítí se špatný, neschopný. Minulost, všechny vzpomínky a zkušenosti jsou posuzovány negativně, stará traumata nabývají nepřiměřeně dominantní význam a pro budoucnost neexistuje nic dobrého, žádná naděje. U člověka s depresí převládají pocity, že nic nedokáže, nic dobrého ho nepotká. Depresivní nálada se odráží i v celkovém vzhledu a chování nemocného. Je viditelná v jeho mimice i pantomimice. Úzkost spojená s depresí může vést až k panice, jež bývá agresivně až autoagresivně zaměřena.³³

Nebezpečné jsou v souvislosti s depresí právě suicidální myšlenky a tendence. Riziko, že se nemocný o sebevraždu skutečně pokusí, bývá v tomto případě značně vysoké. Mnozí pacienti touží po smrti, která by pro ně byla vysvobozením z trýzně, jež tato nemoc představuje. O sebevraždu se nepokusí jen proto, že mají v rámci deprese významně zvýšený pocit únavy a vyčerpanosti a chybí jim energie, aby takový čin provedli. Jakmile se jejich stav zlepší, pokusí se zabít. Mnohdy jde o velmi „bolestivé a hrůzné“ způsoby sebevraždy, například upalování, zatlučení hřebíku do hlavy nebo rozpárání břicha. Vzácností v těchto případech nejsou ani suicidální pokusy opakované.³⁴

³² Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 3. vyd. Praha: Portál, 1999. s. 194

³³ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 3. vyd. Praha: Portál, 1999. s. 195

³⁴ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 3. vyd. Praha: Portál, 1999. s. 197

2.4.2 Pocit viny

O pocitu viny hovoří Hartl jako o subjektivně prožívaném přesvědčení vztahujícím se k minulosti, v němž si jedinec myslí – i nesprávně – že něco zavinil, nějakou nepříjemnou událost, tragédii, smrt blízkého člověka, nesplnění určitého úkolu apod. Trpí výčitkami svědomí a očekává za toto selhání trest. Často se vyskytuje u lidí, kteří přežili katastrofu, při níž mnoho lidí zahynulo a oni mívají pocit, že neudělali dost pro záchranu ostatních. Může docházet k demoralizaci, dezorganizaci chování, hladovění a v krajním případě k sebevraždě.³⁵

S pocitem viny se můžeme v praxi setkávat také u sexuálně motivovaných trestných činů, neboť mezi veřejností převládá stále názor, že např. znásilnění se žena, pokud chce, ubrání. Většinou to tvrdí lidé neznalí této problematiky. Žena si znásilnění nebo zneužívání v dětství může vyčítat, dávat si to, co se jí stalo, za vinu (*kdybych na otce neřekla, že mne v dětství zneužíval, tak se s ním matka nerozvedla a otec nemusel být ve výkonu trestu*). Rány na těle se časem zahojí, ale šrámy na „duši“ mohou zůstat po celý život. Objeví se u těchto trestných činů většinou tehdy, když si to oběť přeje, co nejméně. Žena začne odmítat muže, případně se odmítá s ním intimně sblížit, protože v její mysli se neustále objevují vzpomínky na hrůznou událost, kterou zažila. To může vést až k rozchodu partnerů nebo neschopnosti navázat dlouhodobější vztah. Žena má pak pocit viny, že je neschopná, že nedokáže zapomenout na minulost a přemoci své pocity. Začne se vyhýbat společnosti, cítí se osamělá, nepochopena druhými, kteří na ni pohlížejí s opovržením, což pro ni může být značně stresující, a pokud ztratí smysl života, může uvažovat až o ukončení svého života.

Příklad: V nedávné době bylo z rychlé záchranné služby oznámeno, že vyjíždějí k případu utonutí rok a půl starého dítěte, které v nestřeženém okamžiku spadlo do bazénu u domu. Otec si odpoledne s dítětem hrál a pak jej zavolala jeho žena na chvilku do domu. Když se asi po pěti minutách vrátil, dítě nemohl nikde najít, hledal kolem domu, u blízké silnice, až našel dítě ležící na dně bazénu bříškem dolů. Pokoušel se je oživit, ale marně, nepodařilo se to ani přivolaným lékařům. Jednalo se o nešťastnou náhodu, ale otec si dával za vinu, že za smrt svého dítěte může on, že je špatně hlídal, že neměl reagovat na volání své manželky. Tento pocit viny byl i přes pomoc psychiatra tak silný, že se po půl roce oběsil.

³⁵ Srov. Hartl, P. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. s. 410

2.4.3 Sebevraždy se specifickými motivy

Specifickým průvodním jevem sebevražd je **krize**, jíž se rozumí situace způsobující změny v navykém způsobu života, která vyvolává stav nerovnováhy, ohrožení a stresu. Krize může ústít až v psychickou labilitu, poruchu zdraví, sociální dezorientaci, což výrazně negativně ovlivňuje kvalitu života. To, co je pro jednoho impulzem ke koncentraci své kapacity a konstruktivnímu řešení krize, může být pro druhého podnětem ke kolapsu, nekonstruktivnímu nebo destruktivnímu chování.³⁶

Se specifickými motivy sebevražd se setkáváme u dětí a mladistvých, kde se silně uplatňuje impulzivní zkratovitě jednání, a proto i příčiny sebevražd jsou velmi subjektivní a souvisejí s nedostatečnou rozvahou a mylným zhodnocením situace.³⁷

Sebevražednost u mladých lidí neustále stoupá. Někteří nejsou schopni od malička řešit jakékoliv problémy. Pokud nějaký nastane, rodiče jim odstraňují každé stéblo, které jim kříží cestu. Pak se mladý člověk osamostatní a není schopen racionálně řešit zásadní problémy už krizové situace s tím spojené bez pomoci rodičů. Reaguje neadekvátně, zkratovitě, impulzivně, dostává se do krize a mnohdy nevidí jiné východisko než sebevraždu.

Jak uvádí Matoušek, krize dělíme podle průběhu. Pro účel této bakalářské práce jsou nejdůležitější krize psychiatrické neodkladnosti, které s sebou nesou vysoký stupeň naléhavosti. Patří sem akutní stavy, které mohou, ale nemusejí provázet psychické onemocnění, nebo stavy spojené s intoxikací. Problémem bývá např. kontrola silných emocionálních impulsů, vražedné nebo sebevražedné chování. Krizi může člověk dočasně řešit nadměrným požíváním návykových látek a neadekvátním hodnocením situace pod vlivem zúženého až omezeného vidění, bez vnímání souvislostí, tzv. tunelového vidění. Následkem nepřiměřeně zpracované krize může být i sebevražedné chování.³⁸

2.4.4 Schizofrenie

Schizofrenie je závažná duševní choroba, která se projevuje narušením myšlení a vnímání, poruchou emotivity a celé osobnosti nemocného. Nemá jednotný klinický obraz, její

³⁶ Srov. Matoušek, O. *Metody a řízení sociální práce*, 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 123

³⁷ Srov. Mühlpachr, P. *Sociální patologie*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. s. 57

³⁸ Srov. Matoušek, O. *Metody a řízení sociální práce*, 1. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 129

symptomy mohou být různorodé. V akutní fázi převažují tzv. pozitivní příznaky, tj. nadměrné nebo nějak deformované projevy různých psychických funkcí. Jde především o halucinace a bludy, které bývají příčinou nepřiměřeného jednání. Může jít například o neklid, mluvení k sobě, neadekvátní smích, nebo naopak nápadné omezování kontaktů i aktivity. Nemocný reaguje tak, jak aktuální situaci chápe a prožívá vlastním zkresleným vnímáním. Vzhledem k tomu bývá jeho chování často neadekvátní, buď je k věci netečný nebo až příliš aktivní. Může jít o sklon k sebepoškozování a sebezraňování, a dále až k sebevražednému jednání.³⁹

Riziko sebevraždy u schizofrenie se blíží riziku u velké deprese a u hospitalizovaných osob je vůbec nejvyšší ze všech psychiatrických onemocnění. Sebevražda u schizofrenie je multifaktoriální. Mezi rizikové faktory, které zvyšují pravděpodobnost sebevraždy u schizofreniků, jsou muži jako takoví náchylní k sebevražednému uvažování, dále deprese, pocit beznaděje, sebevražedný pokus v posledním roce a sebevražda v příbuzenstvu. Abúzus alkoholu a drog zhoršuje psychotické onemocnění. Riziko sebevraždy je vysoké na počátku hospitalizace a ještě se dvakrát zvýší v době propuštění, přestože pacient je již psychicky stabilizovaný. Léčba sebevražednosti u schizofreniků vyžaduje, vedle farmakoterapie, komplexní psychoterapeutický a sociálně rehabilitační* přístup.⁴⁰

2.4.5 Negativní vliv závislostí a patologického hráčství

Tak jako u deprese, schizofrenie, pocitu viny a dalších motivací k sebevražednému jednání, může dojít k suicidii, v případě člověk začne být závislý na alkoholu, drogách nebo na hracích automatech. Každá z těchto závislostí ohrožuje jak samotného člověka, tak jeho rodinu. Přitom každá závislost začíná velmi nevinně. Například u patologického hráčství člověk do automatu vhodí pár korun s představou, že vyhraje, ale většinou nevyhraje nic. Pocit ze hry je vzrušující a také chce získat zpět to, co investoval, a tak hraje dál. Postupně se zvyšuje prohraná částka, ale nelze přestat, už se vytváří závislost. Jsou pryč všechny rodinné úspory, rozprodává majetek a uchyluje se i k trestné činnosti, aby byly peníze na hazardní hru.

³⁹ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby*, 1. vyd. Liberec: Technická univerzita, 2003. s. 84

* **Sociální rehabilitace** – program podpory integrace zdravotně postižených občanů do společenského a pracovního života. - <<http://www.piafa.cz/?page=zamestnavani>> [2007-10-31]

⁴⁰ Srov. Maršálek, M. *Suicidita u schizofrenie*, In. *Psychiatrie*, 1/2001. s. 24

Začíná si uvědomovat neúnosnost situace a uvažuje o sebevraždě. Výjimkou nejsou ani opakované pokusy o sebevraždu.⁴¹

Patologické hráčství je závažná porucha s vysokým rizikem sebevražedného jednání. Plná jedna třetina ústavně léčených patologických hráčů se pokusila o sebevraždu, což bylo více než u závislých na alkoholu a jiných návykových látkách. „Rizikové hráčství“ se vyskytuje v populaci českých dospívajících u 6% chlapců ve věkové skupině 15-19 let a u 1% dívek v téže věkové skupině. Pojem rizikové či patologické hráčství se však neomezuje pouze na dospívající, ale lze se s ním setkat v každém věku (např. i u starobních důchodců).⁴²

Příklad: *30-ti letý gambler přišel díky své závislosti o vše, co měl rád. Žena se s ním rozvedla a odstěhovala se i s dětmi, byl propuštěn ze zaměstnání, pro neplacení nájmu se musel vystěhovat z bytu, dluhy měl u všech příbuzných. Trpěl depresemi a začal se léčit na psychiatrii. Jediný, kdo mu ještě věřil, byl jeho otec. Po návratu z psychiatrické léčebny se zpočátku cítil dobře, ale po krátkém čase se deprese vrátily. Kamarádi z hospody jej lákali na pivo, ale věděl, že jak s nimi půjde, tak se „setká“ s automaty. Začal hovořit o sebevraždě. Nebyl schopen si sám uvařit, a tak mu jeho otec nosil jídlo v kastrůlku. Na psychiatrii chodil podle dohody s lékařem. Po čtyřech měsících po propuštění z Psychiatrické léčebny jej našel otec oběšeného v bytě. Zanechal dopis na rozloučenou.*

Shrnutí

Motivy suicidního chování bývají spojeny s některými rizikovými faktory, z nichž některé se vzájemně prolínají, jiné doplňují. Za rizikový faktor můžeme považovat situaci v rodině, problematickou školní situaci, problémy se spolužáky a vrstevníky, zhoršení zdravotního stavu, generační problémy. Může se jednat i o existenční problémy rodiny. Specifický význam má onemocnění psychickou poruchou, zejména afektivní poruchou a schizofrenií. Spouštěčem k sebevraždě může být např. konflikt s rodiči, učiteli nebo partnerem, ale může to být i uvěznění, osamělost, úmrtí blízké osoby. Daná událost může být spouštěčem buď přímo sebevražedného jednání, nebo se člověk začne zabývat sebevražednými myšlenkami případně se o sebevraždu pokusí.⁴³

⁴¹ Srov. Nešpor, K. *Problémy působení hazardní hry*, In: Psychiatrie speciál, s 30, Praha: Czechopress agency s r.o. II/2007

⁴² Srov. Nešpor, K. *Problémy působení hazardní hry*, In: Psychiatrie speciál, s 31, Praha: Czechopress agency s r.o. II/2007

⁴³ Srov. Koutek, J. *Sebevražedné chování*, 1. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 45

2.5 VYŠETŘOVÁNÍ SEBEVRAŽDY A NÁHLÉHO ÚMRTÍ

V této kapitole se zaměříme na sebevraždu z hlediska trestně právního a na práci Policie ČR při vyšetřování náhlého úmrtí a sebevražd se zaměřením na ohledání místa činu, na provádění soudní pitvy a na specifika při ohledávání některých způsobů sebevražedného jednání.

2.5.1 Sebevražda z trestně právního hlediska

V České republice není sebevražda ani pokus o sebevraždu trestným činem. Avšak může být trestán resp. trestně stíhán takový člověk, který má na sebevraždě nebo alespoň na pokusu o sebevraždu nějakou účast. O tom se hovoří v ustanovení § 230 trestního zákona⁴⁴. Objektem, tedy tím, co je chráněným zájmem společnosti, je zde život a zdraví osob. Za objektivní stránku lze tedy považovat skutečnost, že pachatel pohne jiného k sebevraždě, nebo mu při sebevraždě pomáhá. V praxi je pak nutné rozlišovat obě tyto formy, tedy zda pachatel jiného pohne k sebevraždě, nebo zda mu při sebevraždě pomáhá. V obou případech hodně záleží na společenské nebezpečnosti jednání pachatele. Rozhodně bude nebezpečnější někoho pohnout k sebevraždě, než mu při ní pomáhat. Pomoc při realizaci sebevraždy znamená pomoc osobě, která se sama rozhodla skončit se svým životem – například těžce nemocnému člověku, který tímto činem chce ukončit trápení sám sobě a také svému okolí, avšak v důsledku nemoci toho není schopen. V takovém případě by se jednalo o pomoc při tzv. sebevraždě bilanční. Za jistých podmínek by se dalo hovořit o euthanasii*, ale ani ta není v České republice zákonem dosud povolena. Euthanasie je podle trestního zákona kvalifikována jako trestný čin vraždy. Do budoucna, pokud by došlo k legalizaci euthanasie, došlo by zřejmě k přepracování celého § 230 trestního zákona⁴⁵ o účasti na sebevraždě. Patrně by byla zachována část „Kdo jiného pohne k sebevraždě“, neboť by se mohlo jednat o osobu nesvéprávnou, člověka v tíživé životní situaci (např. člověk, který má uzavřenu životní pojistku a po jeho smrti by došlo k vyplacení pojistného plnění). Při posuzování trestní odpovědnosti musím podotknout, že v České republice je občan trestně odpovědný až po dovršení 15 let věku a pro mladistvého, tj. věk mezi 15. – 18. rokem, platí omezení pro trestní odpovědnost, např. maximální výměra trestu činí 10 let.

⁴⁴ Zákon č. 140/1961 Sb. trestní zákon, v platném znění.

* **Euthanasie** – usmrcení nevléčitelně nemocné a trpící osoby na její žádost, ze soucitu – Kolektiv autorů, *Kapesní slovník cizích slov*, 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství s.r.o. 2000. s. 113

⁴⁵ § 230, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon v platném znění.

V zákoně č. 140/1961 Sb. (trestní zákon) je § 230 s názvem „Účast na sebevraždě“ v plném znění uváděn takto:⁴⁶

- (1) Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.
- (2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na osobě mladší než osmnáct let, na těhotné ženě nebo na osobě stíženě duševní poruchou nebo duševně nedostatečně vyvinuté.

Dalším trestným činem, který by v souvislosti se sebevražedným jednáním mohl přicházet v úvahu, je neposkytnutí potřebné pomoci osobě, která se nachází v nebezpečí smrti nebo projevuje vážné poruchy zdraví. Na to pamatuje trestní zákon ve znění § 207, který říká:⁴⁷

- 1) Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, neposkytne potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.
 - 2) Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, neposkytne potřebnou pomoc, ač je podle povahy svého zaměstnání povinen takovou pomoc poskytnout, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.
- Přísněji by byl tedy postihován například lékař nebo zdravotník.

Při zpracování následující kapitoly jsem použil poznatky získané při studiu některých publikací zabývajících se touto problematikou, prameny jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Vycházel jsem především z odborných publikací J. Chmelíka, M. Dogošiho aj. Musila, zabývajících se ohledáním místa činu a následnými postupy při vyšetřování, dále byly použity myšlenky z interních materiálů a nařízení Policie ČR. Z větší části jsem také využil poznatky ze své vlastní více jak 23 leté práce u Policie ČR. Smyslem této kapitoly je poukázat na roli Policie ČR v oblasti sebevražednosti.

2.5.2 Ohledání místa nálezu mrtvého těla

Jak bylo již řečeno v úvodu této práce „pokud není jednoznačně potvrzeno, že se jedná o sebevraždu, provádí se vyšetřování, jako by se jednalo o vraždu“, tedy s veškerou pečlivostí a odpovědností. Jedním z neodkladných a neopakovatelných úkonů je ohledání místa nálezu

⁴⁶ § 207, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon v platném znění

⁴⁷ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon v platném znění

mrtvoly, a to jak místa samotného, tak i těla zemřelého, neboť neodborným a povrchním přístupem můžeme některé stopy nenávratně zničit. Jestliže se ohledání musí opakovat, svědčí to o tom, že první ohledání místa bylo provedeno nedbale anebo při opakovaném ohledání již hledáme konkrétní věc, stopu nebo změnu na místě nálezu zemřelého.

Ohledání – je kriminalistická metoda, kterou se na základě bezprostředního pozorování zjišťuje, zkoumá, hodnotí a fixuje materiální situace a stav objektů souvisejících s prověřovanou událostí. Jde o důležitý důkazní prostředek zakotvený v § 113 trestního řádu⁴⁸, který lze provést i před zahájením trestního stíhání⁴⁹. Jde o úkon neodkladný a neopakovatelný,⁵⁰ kterým jsou získávány informace důležité pro trestní řízení.⁵¹

U násilné trestné činnosti je potřebné věnovat mimořádnou pozornost ohledání mrtvoly a souvisejícím věcným důkazům.

Ohledání mrtvoly na místě činu provádí policista, v praxi to je technik služby kriminální policie a vyšetřování a s ním buď příslušník Obvodního oddělení Policie ČR, nebo vedoucí výjezdové skupiny, který řídí celou činnost na místě činu. Vzhledem k okolnostem se ohledání provádí ve spolupráci s přizvaným soudním znalcem z oboru soudního lékařství, nebo alespoň s lékařem rychlé záchranné služby. Sice se jedná o paradox, že rychlá záchranná služba nemá koho zachraňovat, ale smrt člověka je oprávněn konstatovat pouze lékař. Smrtí označujeme nezvratnou zástavu dechu a srdeční činnosti.⁵²

Účelem ohledání je objasnění nebo alespoň příspěvek k objasnění následujících otázek:

- zda se jedná o vraždu, sebevraždu, pracovní úraz nebo náhlé úmrtí z příčin chorobných;
- co bylo bezprostřední příčinou úmrtí;
- způsob provedení vraždy či sebevraždy;
- motiv sebevraždy a mechanismus jejího spáchání.

Policista, který je na místě jako první a má pochybnosti o tom, že je člověk mrtvý, zahájí resuscitaci a jeho kolega nebo někdo z přítomných přivolá lékaře. Resuscitaci provádí tak dlouho, dokud nezjistí jisté známky smrti. S resuscitací však raději pokračujeme až do příjezdu lékaře.

⁴⁸ § 113, zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním – trestní řád, v platném znění

⁴⁹ § 158 odst. 3, zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním – trestní řád, v platném znění

⁵⁰ § 160 odst. 4, zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním – trestní řád, v platném znění

⁵¹ Srov. Chmelík, J. *Ohledání místa činu*, Praha: Policejní akademie, 1995. s. 3

⁵² Srov. Chmelík, J. *Ohledání místa činu*, Praha: Policejní akademie, 1995. s. 4

Příklad: *V době, kdy jsem ještě pracoval na Obvodním oddělení Policie ČR, jsem byl vyslán k bytu, z něhož již delší dobu nevycházel starší pán a z bytu byl cítit hnilobný zápach. Na zvonění ani bouchání nikdo neotvíral, a tak za přítomnosti nezúčastněné osoby jsme byt otevřeli násilím. V obývacím pokoji na zemi ležel polonahý starší muž, který se nehýbal a nejevil známky života. Sáhl jsem mu na krk, zda na tepně nahmatám pulz. Jak jsem se bezvládného těla dotkl, tak muž otevřel oči. Leknutím jsem málem spadl. Přivolali jsme rychlou záchrannou službu, která podchlazeného muže převezla do nemocnice. Bylo zjištěno, že takto ležel na zemi 3 dny. Hnilobný zápach byl z kuchyně ze zkaženého masa.*

K podrobné prohlídce mrtvoly se přistoupí až poté, co kriminalistický technik pořídí fotodokumentaci, příp. videozáznam jak těla, tak i místa nálezu mrtvoly. Zde se popisuje:

- poloha mrtvoly;
- viditelná poranění;
- oblečení;
- předměty nacházející se v okolí, a to jak v těsné blízkosti, tak později při širším ohledání místa činu;
- zaznamenávají se i případné šperky na těle (náušnice, prsteny, řetízky, hodinky).

Jestliže příčinu úmrtí nelze objektivně zjistit a okolnosti nasvědčují tomu, že se jedná o vraždu nebo sebevraždu, nařídí se provedení soudní pitvy. Často se na místě samém domáháme toho, aby lékař určil příčinu úmrtí, a to zvláště tam, kde nejsou viditelná poranění. Prohlízející lékař, který často nezná anamnézu zemřelého, se může jen těžko vyjádřit k příčině úmrtí, zvláště když neví, zda měl mrtvý nějaké zdravotní potíže, jaké bral léky apod. V takovém případě lékař nařizuje zdravotní pitvu.

V případě, že během provádění **zdravotní pitvy** lékař pojme na základě nálezu při zevní prohlídce či pitvě podezření z trestného činu, zdravotní pitvu okamžitě přeruší a toto podezření nahlásí neprodleně orgánům činným v trestním řízení k dalšímu rozhodnutí. Po tomto oznámení se „Opatřením“ podle § 115 odst. 1 trestního řádu⁵³ nařizuje **pitva soudní**, kterou provádí dva soudní lékaři – znalci z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství. Cílem soudní pitvy je objasnění otázky, zda smrt člověka nebyla způsobena trestným činem. Soudní pitva se automaticky nařizuje u osob zemřelých mimo zdravotnické zařízení, především v případech, kdy smrt byla nebo mohla být způsobena jinou osobou a také při neznámé totožnosti mrtvé osoby. Dále se soudní pitva nařizuje u osob zemřelých ve

⁵³ § 115 odst. 1 zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění

zdravotnickém zařízení, především je-li podezření, že ke smrti došlo nesprávným postupem při provádění výkonů ze strany zdravotnického personálu.⁵⁴

Po provedené pitvě a pořízení protokolu o provedení pitvy je možné zemřelého pohřbít pouze se souhlasem státního zástupce, který také na základě předběžné zprávy o příčině úmrtí vydává souhlas s pohřbením. Kopie souhlasu s pohřbením se předává i pohřební službě, která obstarává pohřeb. U soudní pitvy bývá zpravidla kriminalistický technik, který provádí fotodokumentaci, příp. pitvu zaznamenává na videozáznam, a dále bývá přítomen kriminalista nebo vyšetřovatel. Pokud není prokázáno, že smrt nastala vinou druhého člověka, vyšetřovací spis se odloží.⁵⁵

2.5.3 Specifika při ohledání

Každé ohledání místa sebevraždy a samotného zemřelého má svá specifika podle způsobu provedené sebevraždy. Každý policista, který provádí ohledání, a to jak těla mrtvého, tak místa nálezu, se musí rozhodovat podle každého konkrétního případu, ale neměl by při ohledání zapomenout na základní body, které jsem rozčlenil do následujících podkapitol nazvaných právě podle způsobu provedení sebevraždy.

2.5.3.1 Oběšení

Než se začnu zabývat tím, na co se zaměřit při ohledání oběšeného, vysvětlím, o jaký způsob smrti se jedná, co je to vlastně oběšení: Jde o zaškrcení (strangulaci) průsvitu dutého orgánu. Smrt nastává v důsledku udušení sevřením, stlačením hrtanu nebo průdušnice. Na tyto orgány působí hmotnost celého těla v místě škrtidla a znemožní přístup vzduchu do plic.⁵⁶

- Při samotném ohledání zemřelého je nutné přesně popsat strangulační rýhu od škrtidla, její charakter a směr vedení, případně zda na krku nejsou jiné nepříslušné stopy, např. klasická strangulační rýha po oběšení vede z přední části krku nahoru za ušima. Nepatřičnou stopou by pak byla ještě jedna stopa po škrtidle viditelná po obvodu krku, nebo podlitiny na krku po škrcení rukou nebo jiným škrtidlem.
- Zajistíme kontrolní vzorek provazu a z dlaní a prstů sejmeme mikrostopy na speciální daktyloskopickou folii, které společně se škrtidlem zasíláme ke zkoumání, aby byla

⁵⁴ Srov. Porada, V. *Kriminalistika*, Brno: CERM, 2001. s. 438

⁵⁵ § 159a, odst. 1 zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění

⁵⁶ Srov. Kolektiv autorů, *Ilustrovaný encyklopedický slovník*, Praha: Akademia, 1982. s. 423

- potvrzena či vyvrácena shoda mezi mikročásticemi z rukou zemřelého a vzorkem škrtidla, a to za účelem zjištění, zda zemřelý skutečně s provazem či jiným škrtidlem manipuloval.
- Všímáme si způsobu uvázání smyčky, zda je stahovací nebo pevná. Uzel nikdy nerozvazujeme, a pokud je to nezbytně nutné, škrtidlo přerážneme na jiném místě, aby se uzel zachoval. Pokud je zřejmé, že smrt je neodvratná a nepomohou oživovací pokusy, necháme škrtidlo na krku a sundá se až při nařízené soudní pitvě. Měříme výšku těla nad zemí, délku provazu a porovnáváme, zda bylo technicky možné tímto způsobem provést sebevraždu.
 - Zjišťujeme zda zemřelý vzhledem ke svému zdravotnímu stavu byl schopen provést sebevraždu takovýmto způsobem (např. před smrtí nemohl chodit po schodech, a pak byl schopen vystoupit na židli a zde manipulovat s provazem nebo jiným škrtidlem).

2.5.3.2 Otrava léky

Ukončit život pomocí jedů a v současné době nadměrným užitím léků, má své příznivce již od vrcholné antiky a stejně tak ve středověku, kdy kandidáti smrti většinou používali jedy rostlinného původu (bolehlav, blín, rulík, vraní oko). Později sebevrazi používali látky extrahované z jedovatých hub, poté „měděnku“ (uhličitan měďnatý), arsen. V současné době se používají farmaceutické přípravky, jejichž seznam je bez konce. Jedná se o uklidňující prostředky, léky proti úzkosti, hypnotika a sedativa.⁵⁷

- Při podezření na tento druh sebevraždy bychom se měli zaměřit mimo jiné na následující:
- Na místě samém je důležité zajistit z krabiček od léků daktyloskopické stopy, tj. otisky prstů, a nechat je porovnat, zda jsou shodné s otisky prstů zemřelého. Otisky prstů se sejmou buď přímo na místě činu, nebo později při soudní pitvě kriminalistickým technikem. Při pochybnostech se porovnávají i otisky domácích osob. Porovnání daktyloskopických stop provádí Kriminalistický ústav – Oddělení kriminalistických technik a expertíz.
 - Je důležité prověřit zdravotní stav zemřelého u jeho ošetřujícího lékaře, zda léky nalezené na místě činu byly poškozenému ošetřujícím lékařem předepsány, případně zjistit původ léků.

⁵⁷ Srov. Monestier, M. *Dějiny sebevražd*, 1. vyd. Praha: dybbuk, 2003. s. 25

2.5.3.3 Podřezání žil

Existuje mnoho způsobů, jak ukončit svůj život, a tak ne všichni sebevrazi se oběsí nebo otráví léky. Někteří si přivodí smrt řeznými nástroji. Zacházet se sečnými, bodnými nebo řeznými nástroji vyžaduje jistou zručnost, kterou ne každý má. Používají se různé nože, břitvy, žiletky, ale i nahodilé předměty (střepy skla, ostrý plech).⁵⁸ Pořezání různých částí těla, především zápěstí, se vyskytuje velmi často u demonstrativních sebevražd, neboť zde může potencionální sebevrah kontrolovat své jednání, např. do jaké hloubky a kam říznout, což by bylo u jiných způsobů sebevraždy (oběšení, otrava léky, zastřelení) značně obtížné.

U tohoto způsobu sebevraždy si všímáme především toho, čím byly řezné rány provedeny (nůž, žiletka apod.). Při provádění soudní pitvy pak zjišťujeme směr vedení řezných ran, jejich hloubku a zda řezů, např. na jednom zápěstí, je více nebo pouze jeden a jakou mohl či mohly být vedeny silou. Pokud jsou podřezána obě zápěstí, musí se znalec vyjádřit k tomu, zda v již poraněné ruce poškozený vůbec mohl udržet řezný nástroj, aby si přerezal žíly na druhé ruce. Od známých a příbuzných zjistíme, zda byl levák nebo pravák.

2.5.3.4 Sebevraždy střelnou zbraní

Střelné zbraně jsou, bez ohledu na tvar a kalibr, nejrychlejším a nejradikálnějším prostředkem, jak odejít z tohoto světa. Tento způsob sebevraždy je u nás používán mnohem méně než např. ve Spojených státech, zřejmě je to tím, že tam je přístup ke střelným zbraním mnohem jednodušší a jsou více rozšířené než u nás. Pokud se kandidát smrti rozhodne ukončit svůj život tímto způsobem, pak nejčastěji přikládá hlaveň zbraně ke spánku, pod bradu nebo do úst.⁵⁹

Se stoupajícím výskytem střelných zbraní nejrůznějšího typu mezi běžnou populací stoupá v posledních letech významně i počet sebevražd spáchaných právě za použití střelné zbraně. Je to zřejmé i z tabulky způsobů sebevražd uvedené v praktické části této práce, z níž vyplývá, že se jedná o druhý nejvíce preferovaný způsob ukončení života. Obecný úzus praví, že pro sebevraždu střelnou zbraní je typické jediné střelné poranění, a to v těch partiích těla, kde i laik očekává přítomnost životně důležitých orgánů. Toto konstatování však zdaleka neplatí bez výjimky. Jediný výstřel totiž nemusí být k dosažení žádaného efektu vždy

⁵⁸ Srov. Monestier, M. *Dějiny sebevražd*, 1. vyd. Praha: dybbuk, 2003. s. 24

⁵⁹ Srov. Monestier, M. *Dějiny sebevražd*, 1. vyd. Praha: dybbuk, 2003. s. 29

dostačující, a je proto třeba spouštět stisknout znovu.⁶⁰ V tomto případě je pak velmi složité prokazovat, že šlo skutečně o sebevraždu a na řadu otázek nám dá odpověď až soudní pitva prováděná na specializovaném pracovišti. Veškerá úmrtí spojená se střelným poraněním se pak u nás zkoumají na oddělení soudního lékařství Praha – Střešovice, ve Vojenské nemocnici, kde jsou odborníci na střelná poranění.

Sebevrah střílí z bezprostřední blízkosti zbraní přiloženou, do oblasti spánku, do úst či pod bradu, do obnaženého hrudníku. Výjimečně se střílí do oblasti temene nebo týlu, zbraň je obvykle nalezena u mrtvoly. Pro sebevraždu svědčí nález doplňkových faktorů (povýstřelových zplodin) a někdy i typických krevních stříkanců, mozkové nebo jiné tkáně na ruce, která držela krátkou zbraň.⁶¹

Při vyšetřování tohoto způsobu sebevraždy zajišťujeme z rukou zemřelého povýstřelové zplodiny a částičky střelného prachu z místa vstřelu. Samozřejmostí je prověřit, zda zbraň byla legálně či nelegálně držena a zda na ní jsou vůbec daktyloskopické stopy poškozeného nebo další osoby.

2.5.3.5 Skok z výšky

Tento způsob ukončení života láká nešťastníky od nepaměti. Je zajímavé, že k sebevraždě by stačilo skočit z druhého nebo třetího patra, ale ve většině případů si adepti sebevražd vybírají střechy a vrcholky výškových budov a pak je jejich konec nezvratný. Tento způsob sebevraždy zaznamenal nárůst s výstavbou výškových budov.⁶²

Při vyšetřování tohoto způsobu sebevraždy bychom se měli na místě zaměřit především na to, jak je místo skoku přístupné, zda bylo nutné překonání například zábradlí nebo okenního rámu, přistavit stoličku nebo jiný předmět. Měříme jak daleko leží tělo zemřelého od stěny domu, pokud sebevrah vyskočil z okna, aby se dalo vyloučit, že mohl být z okna někým vyhozen. Jestliže k sebevraždě došlo skokem z okna bytu, všímáme si zda okno je stále otevřené dokořán, přivřené nebo dokonce zevnitř zajištěné.

⁶⁰ Srov. Šafr, M. *Dvojnásobné poranění střelnou zbraní a přece nelze nikdy vyloučit sebevraždu*, In: Kriminalistický sborník, 3/2005. s. 46

⁶¹ Srov. Dogoši, M. *Střelná poranění organismu*, In: Kriminalistika, 1/2005. s. 44

⁶² Srov. Monestier, M. *Dějiny sebevražd*, 1. vyd. Praha: dybbuk, 2003. s. 31

2.5.3.6 Dopis „na rozloučenou“

Při pročitání sebevrahy zanechaných dopisů na rozloučenou můžeme analyzovat jejich poslední emoce, které zoufalí lidé vyjadřovali. Někteří kandidáti smrti napsali pevnou rukou rozumné dopisy, jiní zanechali podivné zprávy, jež svědčí o starostech stejně rozličných jako zvláštních, z nichž je často patrná potřeba přežít v paměti lidí, zanechat památku na svůj pobyt na zemi. Dopisy na rozloučenou bývají nejčastěji psány tužkou či perem.⁶³

S tímto dopisem nebo vzkazem suicidanta se většinou setkáváme u sebevražd bilančních, kde poškozený vysvětluje důvod svého jednání, omlouvá se nebo naposledy projevuje své city k ostatním. Když na místě sebevraždy nalezneme dopis na rozloučenou, je dobré předložit jej pozůstalým, aby se vyjádřili, zda se jedná o rukopis suicidanta. Při pochybnostech se zajistí vzorky rukopisu zemřelého a s dopisem „na rozloučenou“ se předkládají grafologovi ke zkoumání, aby jednoznačně potvrdil nebo vyvrátil, že dopis byl psán zemřelým. Jiná situace nastává, když je dopis psán na psacím stroji nebo na počítači. Obsah dopisu může lecos vysvětlovat, ale nemůžeme jednoznačně potvrdit, že byl psán poškozeným. Pokud by to bylo možné a s papírem nemanipulovalo více lidí, daly by se porovnat daktyloskopické stopy na papíru s otisky zemřelého.

2.5.3.7 Výslech příbuzných

Další částí dokumentace a zjišťování příčin sebevraždy je **výslech příbuzných** a osob blízkých. Při tomto výslechu je třeba se zaměřit na zjištění informací o způsobu života zemřelého, jeho rodinných poměrech, s kým se stýkal, majetkové poměry, zaměstnání, podnikatelské aktivity, plány do budoucna, s kým se naposledy setkával, kam odešel, s kým a kde se měl setkat, jaké věci měl při odchodu při sobě, jak byl oblečen, co zamýšlel dělat v nejbližší době. Okruh otázek je natolik široký a závislý na konkrétním případě, že nelze podat jejich vyčerpávající výčet.⁶⁴

Při vyšetřování sebevraždy nebo i náhlého úmrtí je těžko říci, co je pro policistu těžší a psychicky náročnější, zda setkání s mrtvolou a její ohledání, nebo sdělení příbuzným o úmrtí jejich blízkého. Nevíte, jak člověk, kterému tuto zprávu říkáte, bude reagovat v daném

⁶³ Srov. Monestier, M. *Dějiny sebevražd*, 1. vyd. Praha: dybbuk, 2003. s. 269

⁶⁴ Srov. Musil, J. *Kriminalistika*, 2. přepracované a doplněné vyd., Praha: C. H. Beck, 2004. s. 431

okamžiku ani v době následné. Je zde nebezpečí, že by mohl sám později spáchat sebevraždu. Ve své praxi jsem také musel plnit tuto nemilou povinnost a mohu říci, že je to úkol nelehký.

***Příklad:** Byla ta nejnevhodnější doba, pro sdělování takovýchto zpráv – 23. prosinec. Ve vozidle byl nalezen 30-ti letý zastřelený muž. Bylo potvrzeno, že měl značné problémy v podnikatelské činnosti, které vyřešil tímto způsobem. Cestou k jeho ženě jsem si připravoval, jakým způsobem jí tuto zprávu řeknu, jaká volit slova, přemýšlel jsem, jak ona bude reagovat. Před domem jsem potkal jinou ženu, které jsem se zeptal, zda dotyčnou zná a ona mi řekla, že je to její nejlepší kamarádka a sousedka na patře. Řekl jsme jí, co se stalo a zda by mohla být u toho přítomna a později alespoň nějaký čas být s manželkou zemřelého. Jakmile manželka zemřelého otevřela dveře a já se představil jako policista, první na co se zeptala bylo, co se stalo manželovi. Jako by něco špatného tušila. (Policie často nebývá poslem dobrých zpráv.) Chvilí na mne koukala, jako by nevěřila mým slovům. Pak se sesunula na kolena a hrozně se rozplakala. Její kamarádka přislíbila, že se o ni postará.*

Výslech pozůstalých po sebevrahovi je úkol náročný, zde musí jít veškeré emoce stranou, aby v kanceláři nebyly dvě plačící osoby, protože se musíte vyptávat i na věci velmi důvěrné, na zdravotní stav, majetkové poměry, příp. nevěru, žárlivost, zda sebevraždou již bylo v minulosti vyhrožováno. Pokud jsou zajištěny nějaké osobní věci zemřelého, tak je musíte vrátit rodině. Samozřejmě pokud se nejedná o věci cenné, nebo větší obnosy peněz, které by spadaly do dědického řízení.

Po takto náročných úkolech, jako je ohledání mrtvého, sdělení zprávy o úmrtí a výslechu pozůstalých by pak sám policista potřeboval pomoc psychologa, ale na to nebývá čas. Sám jsem jednou během 24 hodinového výjezdu ohledával 3 mrtvol (2x sebevraždu a 1x náhlé úmrtí). Ještě počátkem 90. let se to řešilo tak, že policie proplácela výjezdové skupině 1 litr tvrdého alkoholu a balíček kávy. Z ekonomických důvodů toto bylo zrušeno.

2.5.4 Skončení prověřování

Jak již bylo řečeno, policisté jsou povinni prověřit všechny skutečnosti nasvědčující tomu, že mohl být spáchán trestný čin. Toto prověřování by mělo být zpravidla ukončeno do dvou měsíců. Nebylo-li prokázáno, že došlo ke spáchání trestného činu nebo přestupku, policejní

orgán věc odloží.⁶⁵ Kopie spisu i s usnesením o odložení se do 48 hodin doručí státnímu zástupci, který provádí dohled nad zákonností celého postupu vyšetřování. Pokud ve vyšetřování zjistí nějaké nesrovnalosti a nedostatky, usnesení o odložení zruší a spis vrátí Policii ČR zpět k došetření. Jestliže však prověřováním bylo zjištěno, že došlo ke spáchání trestného činu a pachatele se nepodaří zjistit, věc se odloží.⁶⁶ Po tomto odložení lze nadále provádět prověřování nově zjištěných skutečností. Jestliže prověřováním zjistíme, že byl spáchán trestný čin a že jej spáchala konkrétní osoba, je zahájeno její trestní stíhání⁶⁷. Bylo-li prověřováním prokázáno, že zemřelý spáchal sebevraždu, pak se daný případ se odloží,⁶⁸ neboť tento čin není v naší zemi považován za čin trestný (na druhou stranu i kdyby byl, těžko budeme trestně stíhat zemřelého).

2.6 SHRNUÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

V teoretické části jsme na základě odborné literatury včetně platné legislativy a příkladů z praxe prozkoumali, že v různých etapách lidského života jsou rozdílné důvody a způsoby sebevražedného jednání, ale vyšetřování u každého úmrtí musí být prováděno pečlivě a profesionálně, aby bylo možno vyloučit cizí zavinění smrti. Studium odborné literatury bylo zjištěno, že existuje mnohem více důvodů a způsobů sebevražedného jednání, ale zaměřil jsem se pouze na ty, které byly registrovány v okrese Česká Lípa, kde bude proveden průzkum.

Nyní v praktické části provedeme analýzu, a to prostřednictvím průzkumu údajů získaných ze statistik Českého statistického úřadu, Policie ČR a vyšetřovacích spisů.

⁶⁵ § 159a, odst. 1, zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁶⁶ § 159a, odst. 4 zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁶⁷ § 160 odst. 1, zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁶⁸ § 159a, odst. 1, zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 CÍLE A HLAVNÍ PŘEDPOKLADY

Cílem praktické části mé bakalářské práce je nastínit problematiku sebevražedného jednání v okrese Česká Lípa v období od roku 2003 do roku 2007, dále zjistit rizikové faktory, které vedou k dokonané sebevraždě, zjistit, zda sebevraždou řeší své problémy častěji muži nebo ženy. Poukázat na to, zda počty sebevražd v daném regionu mají ve sledovaném období stoupající či klesající tendenci.

Pro lepší porozumění kontextu výzkumu uvádím stručný popis regionu, ve kterém je výzkum prováděn.

3.2 PROSTŘEDÍ PRŮZKUMU – ČESKÁ LÍPA A OKRES ČESKÁ LÍPA

3.2.1 Stručná historie České Lípy

Na konci 11. století vzniká na březích řeky Ploučnice rybářská osada. Roku 1277 je založen Chvalem z rodu Ronovců hrad Lipý. Ve 30. letech 13. století začíná v okolí hradu vznikat poddanské město. Na počátku 14. století zde žil český pán Jindřich z Lipé. V době husitské se zde velmi rozšířilo loupežnictví. V 16. století dochází k rozvoji řemeslné výroby. Po 30-leté válce vznikají sociální problémy, propukají selské bouře a epidemie. V 18. století vznikají manufaktury na potisk textilu. Město sužovaly časté požáry. V r. 1820 oheň zničil 500 domů a uhořelo 57 lidí. Po obnově města vznikají nová průmyslová odvětví: potravinářství, keramická a sklářská výroba, výroba pian. V 1. polovině 30. let 20. století nastupuje fašistické hnutí. Česká Lípa patřila k hlavním centrům Henleinovského hnutí. 1934 došlo k 1. setkání sudetských Němců v České Lípě a zúčastnilo se jej 35.000 lidí. 10. – 11. listopadu 1938 je vypálena židovská synagoga. Se začátkem války končí období prosperity města. 8. května 1945 je Česká Lípa 2x bombardována sovětskými letadly a 9. května 1945 přijíždějí první sovětské tanky. Po osvobození se vrací většina obyvatel, kteří odešli v r. 1938. V roce 1949 byla Česká Lípa prohlášena krajským městem. Ale již v r. 1954 byly kraje zrušeny. Následujících 46 let přineslo prudký nárůst počtu obyvatel a zvětšení města

v souvislosti s těžbou uranu. V 60. letech byl počet obyvatel 15.000, ale v roce 1992 již přesahoval 40.000.⁶⁹

3.2.2 Charakteristika okresu Česká Lípa

Okres Česká Lípa je jedním ze 4 okresů Libereckého kraje společně s okresy Jablonec nad Nisou, Liberec a Semily. Počet obyvatel v Libereckém kraji (ke dni 31.05.2007) je 431.523, z tohoto počtu je 210.638 mužů a 220.885 žen. K 1.1.2003 nabyla platnosti poslední reforma státní správy. Touto reformou však nebyly zrušeny okresy jako územní jednotky.

V okrese Česká Lípa se nachází 57 obcí, z toho 11 měst, 1 městys. Celkově bylo k 31. 5. 2007 evidováno 102592 obyvatel, z toho 1,9 % tvořili cizinci. Středisky osídlení jsou především město Česká Lípa, Nový Bor, Mimoň a Doksy. Ve městech žije 80,3 % obyvatel okresu. Průměrný věk obyvatel okresu Česká Lípa je 36 let. Věkové složení obyvatel charakterizuje okres jako jeden z nejmladších v České republice. Počet obyvatel v okrese Česká Lípa je 102592, z toho 50429 mužů a 52163 žen.⁷⁰

Svojí rozlohou 1.072 km² je okres Česká Lípa největším z okresů Libereckého kraje a zaujímá téměř 36 % jeho výměry. Hustota osídlení je 95 obyvatel na 1 km². Okres Česká Lípa patří mezi okresy s tradičně rozšířeným průmyslem, ve kterém pracuje téměř 43 % ekonomicky aktivního obyvatelstva. Mezi nejvýznamnější průmyslové obory okresu patří sklářská výroba a nově se rozvíjející výroby na automobilových dílů a doplňků.⁷¹

Struktura obyvatelstva okresu Česká Lípa podle věkových skupin

Věková skupina	Počet obyvatel	Relativní četnost v %
0 – 14	16 890	17
15 – 59	70 159	68
60 +	14 743	15
celkem	102 592	100 %

Tabulka č. 1

Zdroj: ČSÚ

⁶⁹ Srov. <<http://www.ceskalipa.cz/menu/historie/>> [2007-09-17]

⁷⁰ Srov. <www.mucl.cz/index.php?clanek=1961> [2007-09-10]

⁷¹ Srov. <www.risa.cz/view/dokumenty.co?doc=202> [2007-09-10]

Graf č. 1

Zdroj: ČSÚ

3.3 STANOVENÍ CÍLŮ A HLAVNÍCH PŘEDPOKLADŮ PRŮZKUMU

- **Předpoklad č. 1**

Lze předpokládat, že nejčastějším důvodem sebevražd je „řešení“ zdravotních problémů, a to až v 25 %.

Ověřováno pomocí studia statistických údajů.

- **Předpoklad č. 2**

Lze předpokládat, že sebevražedného jednání se nečastěji dopouštějí nezaměstnaní lidé a starobní důchodci.

Ověřováno studiem dokumentace – vyšetřovacích spisů.

- **Předpoklad č. 3**

Lze předpokládat, že sebevražednost u mužů je vyšší než u žen.

Ověřováno pomocí studia dokumentace – vyšetřovacích spisů.

3.4 METODY A TECHNIKY PRŮZKUMU

Při prováděném průzkumu byly použity tyto metody empirického průzkumu:

- analýza sekundárních zdrojů
- kritická analýza statistik a spisů Policie ČR a údajů Českého statistického úřadu za období let 2003 až 2007

⁷² <www.mucl.cz/index.php?clanek=1961> [2007-09-10]

Provedeno rozdělením zkoumaných znaků do následujících kategorií:

Osoby:

- pohlaví
- věk
- socioekonomická charakteristika (zaměstnání)
- způsob spáchání sebevraždy
- motiv sebevraždy
- doba zjištění úmrtí (nález zemřelého)
- měsíc spáchání sebevraždy

Okresy a Liberecký kraj.

- počet obyvatel v jednotlivých okresech a Libereckém kraji
- nezaměstnanost
- počet sebevražd v ČR a Libereckém kraji.

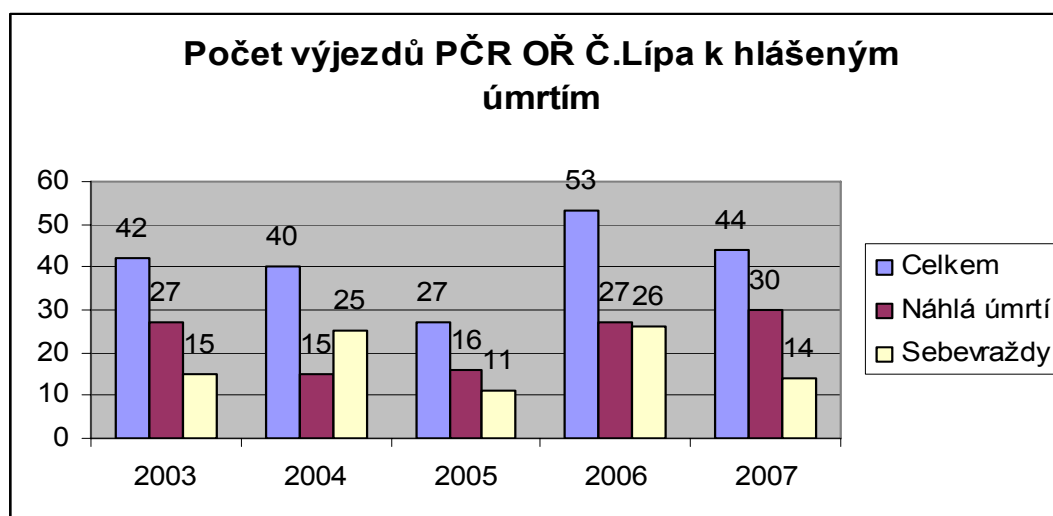
3.5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU A ZPŮSOB PRŮZKUMU

Výzkumný vzorek, tj. počet sebevražd na okrese Česká Lípa v letech 2003 až 2007, byl získán tím způsobem, že ze statistické knihy, která je vedena na každém okresním ředitelství Policie ČR a jsou do ní zapisována všechna přidělená čísla jednací všech prošetřovaných případů, jsem z celého počtu evidovaných spisů vybíral ty, které byly ukončeny odložením.⁷³ Z takto vypsanych spisů byly následně vybrány ty, u kterých byla poznámka „úmrtí“. Protože se nejednalo o vysoký počet takto označených položek, byly jednotlivé spisy fyzicky dohledány v archívu. Každý spis obsahuje statistický formulář o způsobu ukončení a výsledek vyšetřování. Jestliže byla potvrzena sebevražda, statistika obsahuje navíc formulář „Hlášení o sebevraždě“. Podle těchto „hlášenek“ bylo provedeno roztrídění sebevrahů podle pohlaví, věku, způsobu spáchání sebevraždy, motivu, socioekonomické charakteristiky, doby zjištění úmrtí. Počet úmrtí koresponduje s počtem výjezdů. Přehled výjezdů s rozlišením náhlého úmrtí a sebevraždy je znázorněn v grafu č. 2.

Celková velikost průzkumného vzorku bylo **206** spisů označených heslem „úmrtí“. Z tohoto počtu bylo vyloučeno **115** spisů označených jako „náhlá úmrtí“, tím zůstal průzkumný vzorek **91** případů sebevražd za období 2003 – 2007 v okrese Česká Lípa. Tyto

⁷³ § 159a, odst. 1, zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění

spisy byly podrobeny analýze dle kategorií uvedených v předchozí kapitole. Přehled průzkumného vzorku je uveden v následujícím grafu č. 2

Graf č. 2

Policisté vyjíždějí ke všem hlášeným úmrtím, která jsou v různých objektech, bytech, ve volném terénu. Tam, kde je jakýkoliv náznak toho, že na smrti může mít vinu jiná osoba, nebo okolnosti úmrtí jsou z různých důvodů podezřelé (pootevřené dveře, otevřené okno, nezvyklá poloha zemřelého, apod.), je zahájeno šetření,⁷⁴ aby bylo zjištěno, zda jde o náhlé úmrtí, sebevraždu nebo vraždu.

Vyhodnocením grafu „Počet výjezdů PČR OŘ Č. Lípa k hlášeným úmrtím“ vidíme, že nejvíce výjezdů, a tedy i hlášených úmrtí, bylo v roce 2006, a to v 53 případech. Po ukončení vyšetřování bylo prokázáno, že v 27 případech se jednalo o náhlá úmrtí a ve 26 případech o sebevraždu. Ve sledovaném období, tj. od roku 2003 do roku 2007, bylo pouze v roce 2004 více sebevražd než náhlých úmrtí: z celkového počtu 40 výjezdů bylo prokázáno 25 sebevražd.

V následujícím textu pracuji s údaje o počtu obyvatel, zaměstnanosti, počtech sebevražd v ČR a Libereckém kraji byly získány ze statistiky Českého statistického úřadu, přístupné na internetu. Tyto údaje byly vyhodnoceny a zpracovány do tabulek a grafů, aby mohlo být provedeno porovnání s okresem Česká Lípa, kde se průzkum provádí.

⁷⁴ § 158, odst. 3, zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění

3.6 INTERPRETACE DAT

Data získaná průzkumem budou prezentována s ohledem na jejich vazbu na předpoklady. Na závěr praktické části uvádím stručný souhrn všech nejdůležitějších zjištění

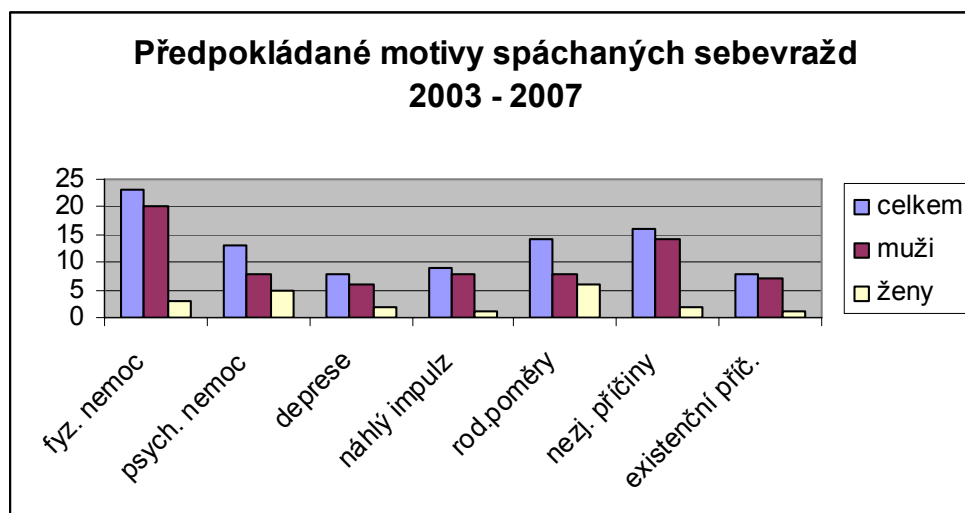
Předpoklad č. 1 Lze předpokládat, že nejčastějším důvodem sebevražd je „řešení“ zdravotních problémů, a to až v 25 %.

Předpokládané motivy spáchání sebevraždy v okrese Česká Lípa

motiv	2003		2004		2005		2006		2007		celkem	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
fyzická nemoc	3	1	5		1	1	10		1	1	20	3
psychická nemoc	1	1	1	2	2	1	1	1	3		8	5
deprese	3	1	3	1							6	2
náhlý impulz					1		4		3	1	8	1
rodinné poměry	2	1	3	3		1	3	1			8	6
nezjišt. Příčiny	1		4	1	3		3	1	3		14	2
Existenční příčiny	1		1	1	1		2		2		7	1
celkem	11	4	17	8	8	3	23	3	12	2	71	20

Tabulka č. 2

Zdroj: Statistiky PČR

Graf č. 3

Nejčastějším motivem spáchání sebevraždy v letech 2003 – 2007 je fyzické onemocnění, a to celkem 23 z celkového počtu 91, což je 25,5 %. Z počtu 23 sebevražd byly „pouze“ 3 sebevraždy spáchány ženami a 20 jich spáchali muži. V důsledku fyzického onemocnění bylo nejvíce sebevražd spácháno v roce 2006, kdy je evidováno 10 sebevražd spáchaných pouze muži.

U 16 sebevražd nebyla známa příčina sebevražedného jednání. Nebyl nalezen žádný dopis na rozloučenou. Nebyly zjištěny existenční ani rodinné problémy. I z tohoto počtu připadl sedminásobek mužům (muži 14 a ženy 2).

Předpoklad č. 2 Lze předpokládat, že sebevražedného jednání se nečastěji dopouštějí nezaměstnaní lidé a starobní důchodci.

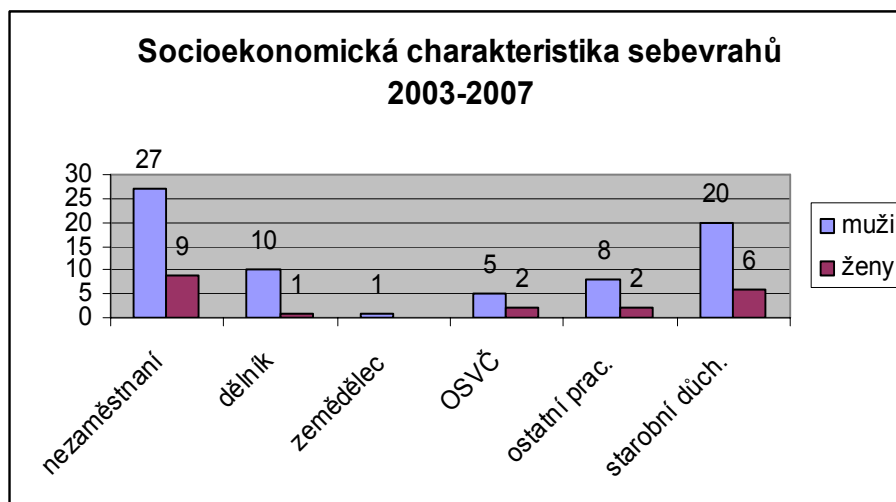
Z celkového počtu 91 sebevražd v období let 2003 – 2007 v okrese Česká Lípa bylo 36 spácháno osobami bez zaměstnání, což činí 39,6 %. Z tohoto počtu spáchalo sebevraždu 27 mužů bez zaměstnání, což je 29,7 %, a nezaměstnané ženy spáchaly v tomto období 9 sebevražd – 9,9 %. Tento předpoklad podporuje i přehled sebevrahů podle věkových kategorií, neboť nejvíce jich je páčáno osobami ve věku 50 – 59 let, protože lze předpokládat, že pokud jsou lidé v tomto věku propuštěni ze zaměstnání, pro nového zaměstnavatele jsou již považováni za neperspektivní. Podrobnější přehled je uveden v následující tabulce a grafu

Socioekonomická charakteristika sebevrahů v okrese Česká Lípa

	2003		2004		2005		2006		2007		celkem	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
nezaměstnaní	3	1	6	3	6	1	7	2	5	2	27	9
dělník	2		3	1	1		2		2		10	1
zemědělec			1								1	
OSVČ	2	1				1	1		2		5	2
ostatní pracující	1		1	1			3	1	3		8	2
starobní důchodce	3	2	6	3	1	1	10				20	6

Tabulka č. 3

Zdroj: statistiky PČR

Graf č. 4

Vyhodnocením socioekonomické charakteristiky jsou zjištěni jako nejohroženější nezaměstnaní, kteří tvoří z celkového počtu 91 sebevrahů 39,6 % (27 mužů a 9 žen). Druhou nejpočetnější skupinu tvoří starobní důchodci, a to 28,6 %.

Porovnáním roku 2005 s rokem 2006 zjistíme nejrazantnější nárůst sebevražd právě u starobních důchodců. V roce 2005 byly registrovány „pouze“ 2 sebevraždy starobních důchodců (1 muž a 1 žena), ale již v roce 2006 je registrováno 10 sebevražd starobních důchodců, a to pouze mužů, žádná žena. V roce 2007 však není registrována žádná sebevražda starobního důchodce.

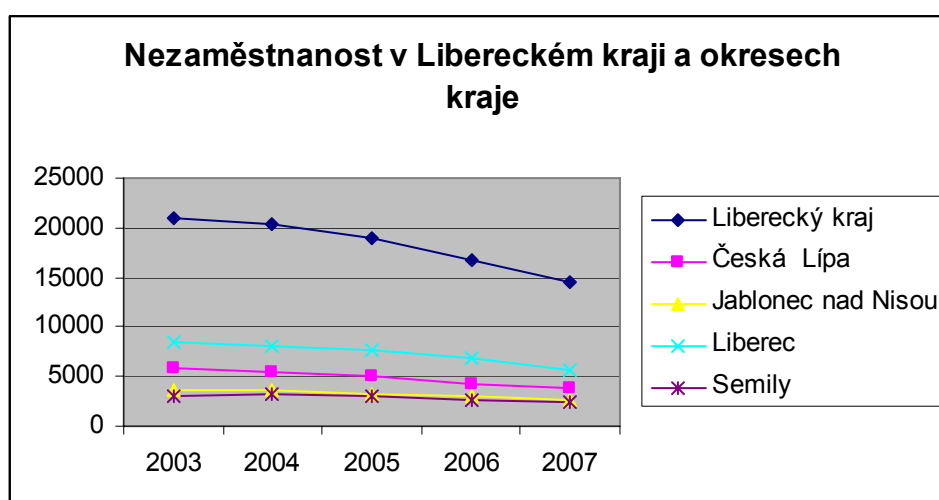
Po zjištění, že nejvíce sebevražd bylo spácháno nezaměstnanými, byl proveden průzkum nezaměstnanosti v Libereckém kraji a v jednotlivých okresech tohoto kraje (Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec a Semily).

Počet nezaměstnaných v Libereckém kraji a okresech kraje (stav k 31.12.)

	2003	%	2004	%	2005	%	2006	%	2007	%
Liberecký kraj	21065	9,5	20299	8,2	18923	7,7	16815	7,0	14566	6,5
Česká Lípa	5819	10	5398	8,9	5061	8,0	4286	7,3	3807	7,1
Jablonec nad Nisou	3624	8,2	3622	7,1	3256	6,6	3030	5,3	2710	5,3
Liberec	8504	10,5	8143	8,7	7673	8,2	6894	7,4	5726	6,0
Semily	3118	8,1	3136	7,4	2933	7,4	2605	6,9	2323	5,7

Tabulka č.4

Zdroj: ČSÚ

Graf č. 5

Bylo zjištěno, že jak v kraji samotném, tak v jednotlivých okresech kraje nezaměstnanost pozvolna klesá. Nejvyšší nezaměstnanost byla v roce 2003 v okrese Liberec, a to 10,5 %. V téže roce druhou nejvyšší nezaměstnanost měl okres Česká Lípa 10 %. Na konci sledovaného období tj. k 31.12.2007 měl nejvyšší nezaměstnanost okres Česká Lípa 7,1 % a na druhém místě okres Liberec 6 %.

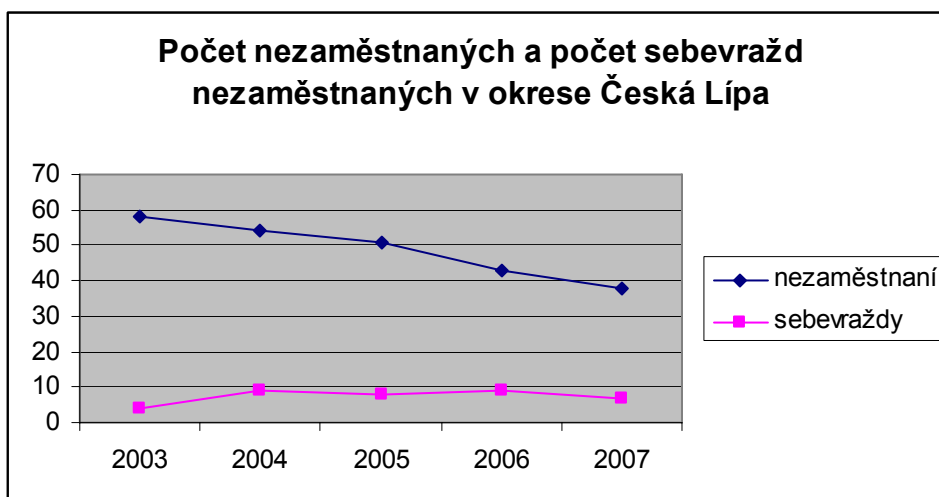
Dalším porovnáním údajů ze statistik Českého statistického úřadu o nezaměstnanosti v okrese Česká Lípa s počtem sebevražd v tomto okrese bylo zjištěno, že nezaměstnanost zde postupně klesá. K 31.12.2003 bylo evidováno 5.819 nezaměstnaných a k 31.12.2007 je evidováno 3.807 nezaměstnaných, což je pokles o 34,6 %. Oproti tomu počty sebevražd se drží v podstatě na stejné úrovni. V roce 2003, kdy bylo nejvíce nezaměstnaných, je zaznamenáno nejméně sebevražd osob bez práce, a to 4 osoby. V roce 2004 počet sebevražd nezaměstnaných prudce stoupl a dále nezaznamenává výraznější odchylky. To je zřejmé z následující tabulky a grafu.

Počet nezaměstnaných a počet sebevražd nezaměstnaných v okrese Česká Lípa

	2003	2004	2005	2006	2007
nezaměstnaní	5819	5398	5061	4286	3807
sebevraždy	4	9	8	9	7

Tabulka č. 5

Zdroj: ČSU

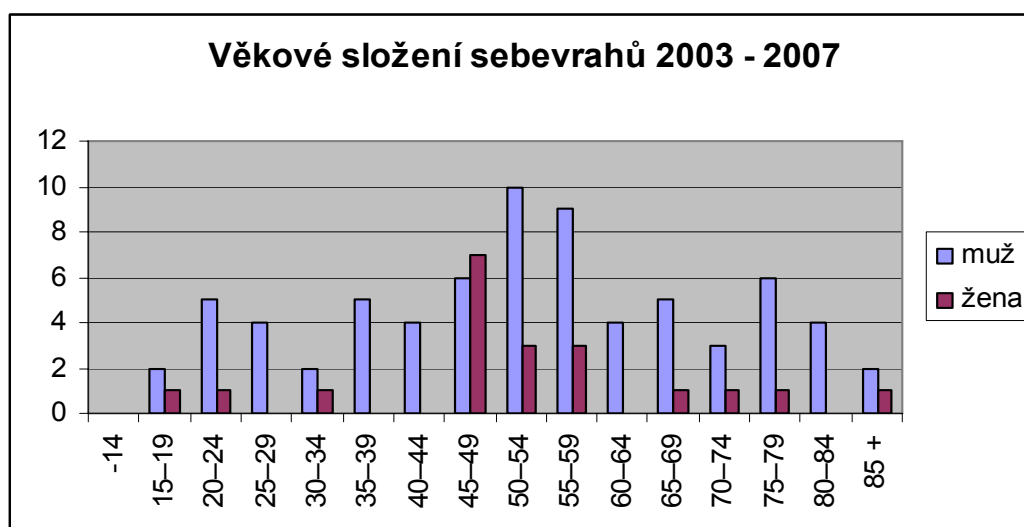
Graf č. 6

Sebevražednost na okrese Česká Lípa v letech 2003 – 2007 podle věku

věk. skupina	2003		2004		2005		2006		2007		celkem	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
- 14												
15 – 19				1	1				1		2	1
20 – 24	1		1		1	1	1		1		5	1
25 – 29					1		2		1		4	
30 – 34	1	1							1		2	1
35 – 39			2		2		1				5	
40 – 44	1		2						1		4	
45 – 49	2	1		5	1	1	1		2		6	7
50 – 54	1		3	1	1		5	1		1	10	3
55 – 59	2	1	1				3	1	3	1	9	3
60 – 64			2				1		1		4	
65 – 69	1		1			1	2		1		5	1
70 – 74		1	2				1				3	1
75 – 79	2		1	1			3				6	1
80 – 84			2				2				4	
85 +					1		1	1			2	1
celkem	11	4	17	8	8	3	23	3	12	2	71	20

Tabulka č. 6

Zdroj: statistiky PČR

Graf č. 7

Porovnáním údajů věku osob, které samy ukončily svůj život, zjistíme, že v okrese Česká Lípa je sebevraždou nejohroženější věková kategorie mužů „padesátníků“. Nárůst sebevražd pozvolna začíná ve věku 45 – 49 let a vrcholí ve věkové hranici 50 – 54 let. Věková kategorie 55 – 59 let se také významně podílí na vysokém počtu sebevražd. Dalo by se říci, že sebevraždy narůstají u mužů po tzv. „krizi středního věku“. U žen je nejkritičtější věková kategorie 45 – 49 let. U mužů sledujeme pozvolný nárůst, ale u žen jde o výrazný vzestup

s mírným poklesem. Jestliže vezmeme například pro porovnání věkovou kategorii 40 – 44 let u mužů, kde jsou registrovány za celé sledované období od r. 2003 – 2007 celkem 4 sebevraždy, tak u mužů o „pouhých“ 10 let starších, tj. u věkové kategorie 50 – 54 let je registrováno již 10 sebevražd, což je nárůst o 150 %. U seniorů je nejohroženější věková kategorie 75 – 79 let se 6-ti registrovanými sebevraždami.

Předpoklad č. 3 Lze předpokládat, že sebevraždnost u mužů je vyšší než u žen.

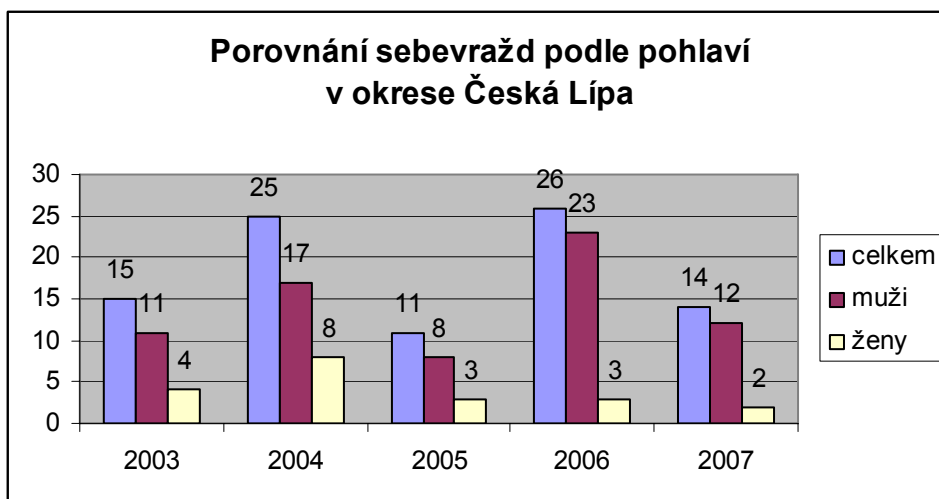
V okrese Česká Lípa došlo ve sledovaném období k celkem 91 případům dokonaných sebevražd, z toho jich spáchali muži 71, což činí 78 %. Zbývajících 20 sebevražd připadá na ženy, což je 22 %. Ve sledovaném období jsou v jednotlivých letech v sebevraždnosti mužů značné výkyvy, například v roce 2004 bylo 17 sebevražd a v roce 2005 ukončilo vlastní rukou svůj život „pouze“ 8 mužů. Následující rok 2006 však bylo již 23 sebevražd mužů. Naproti tomu sebevraždy u žen ve sledovaném období nezaznamenaly výraznější výkyvy, pouze v roce 2004 došlo k nárůstu sebevražd ze 4 na 8, ale v roce 2005 tento počet klesá na 3 a pak již nezaznamenáváme výraznější pokles ani růst počtu sebevražd u žen.

Počet sebevražd evidovaných Policií ČR v okrese Česká Lípa podle pohlaví

Rok	celkem	muži		ženy	
2003	15	11	73 %	4	27 %
2004	25	17	68 %	8	32 %
2005	11	8	73 %	3	27 %
2006	26	23	88 %	3	12 %
2007	14	12	86 %	2	14 %
celkem	91	71	78 %	20	22 %

Tabulka č. 7

Zdroj: Statistiky PČR

Graf č. 8

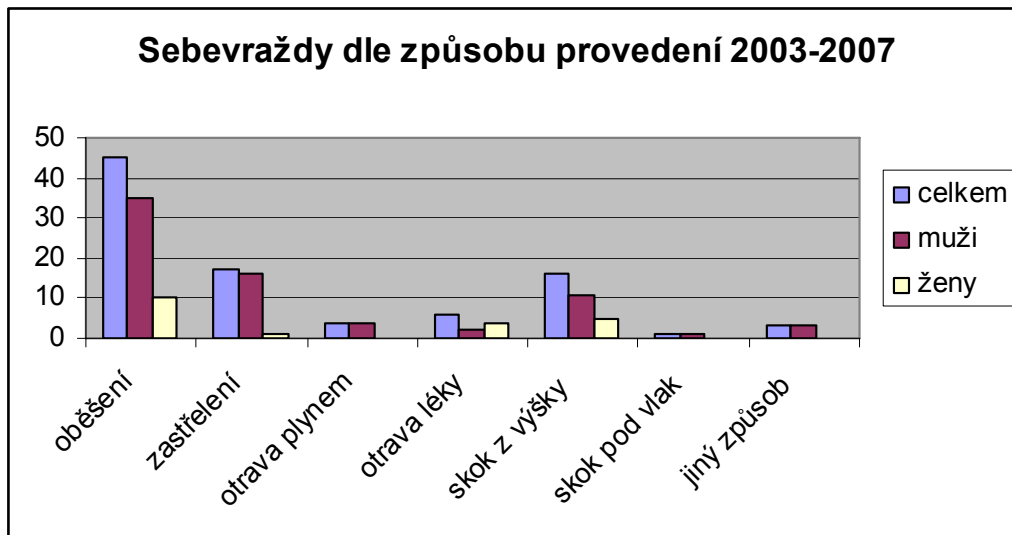
Vyhodnocením údajů v tabulce „Počet sebevražd evidovaných Policií ČR v okrese Česká Lípa“ ve sledovaném období od roku 2003 do 2007 bylo zjištěno, že nejvíce sebevražd bylo evidováno v roce 2004 a 2006. V roce 2004 bylo spácháno celkem 25 sebevražd, z toho jich 17 spáchali muži, což je oproti 8 sebevraždám žen více jak dvojnásobek. Největší počet sebevražd ve sledovaném období je v roce 2006, kdy bylo Policií ČR OŘ Česká Lípa evidováno celkem 26 sebevražd a z toho jich 23 spáchali muži, tedy 88% z celkového počtu a ženy „pouze“ 3 sebevraždy což činí 12%. Během roku 2006 tedy muži spáchali 8,7 krát více sebevražd než ženy.

Způsob provedení sebevraždy

způsob	2003		2004		2005		2006		2007		celkem	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
oběšení	5	1	9	5	3	2	15	1	3	1	35	10
zastřelení	3		4		3		3	1	3		16	1
otrava plynem	1		1						2		4	
otrava léky		1	1	1		1			1	1	2	4
skok z výšky	1	2	2	2	2		3	1	3		11	5
skok pod vlak							1				1	
jiný způsob	1						2				3	

Tabulka č. 8

Zdroj: statistiky PČR

Graf č. 9

Nejvíce sebevražd bylo ve sledovaném období 2003 – 2007 provedeno oběšením, a to jak u mužů tak u žen, z celkového počtu 91 sebevražd připadá na oběšení 45, což činí 49,5 %. Druhým nejčastějším způsobem sebevraždy je zastřelení, který preferují převážně muži. Z celkového počtu bylo zastřelením spácháno 17 sebevražd, což je 18,7 %. Třetím

nejčastějším způsobem je skok z výšky, kterým ukončilo svůj život celkem 16 sebevrahů (11 mužů a 5 žen), jde o 17,6 %.

Samozřejmě, že existuje mnohem více způsobů sebevražd, než je uvedeno v tabulce č. 11, ale uváděl jsem pouze ty, které byly v průběhu sledovaného období v okrese Česká Lípa realizovány.

Při prováděné analýze statistik a spisů Policie ČR a údajů Českého statistického úřadu bylo také jednou z kategorií sledováno, kolik sebevražd bylo v jednotlivých měsících roku. Aby byl vyvrácen mýtus o tom, že nejvíce sebevražd je spácháno v čase vánočním, byly tyto údaje zaneseny do následující tabulky a grafů.

Sebevraždy v okrese Česká Lípa podle měsíců

	2003		2004		2005		2006		2007		celkem	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
leden	1						1	1			2	1
únor	1		1				3				5	
březen	3	1	2		1	2	2	1	1		9	4
duben		1		1	3		3		2		8	2
květen	2						3		2		7	
červen	1	1	3	1	2				2	1	8	3
červenec			1	1			3	1	1		5	2
srpen	1		3		1		1		2		8	
září			3			1			1		4	1
říjen			2	2			2		1	1	5	3
listopad	1	1		3	1		2				4	4
prosinec	1		2				3				6	

Tabulka č. 9

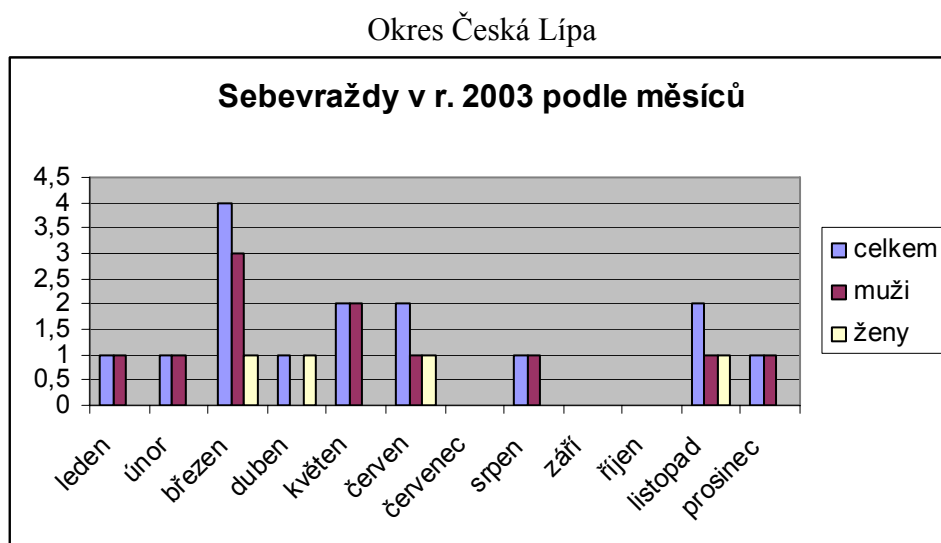
Zdroj: Statistiky PČR

Okres Česká Lípa

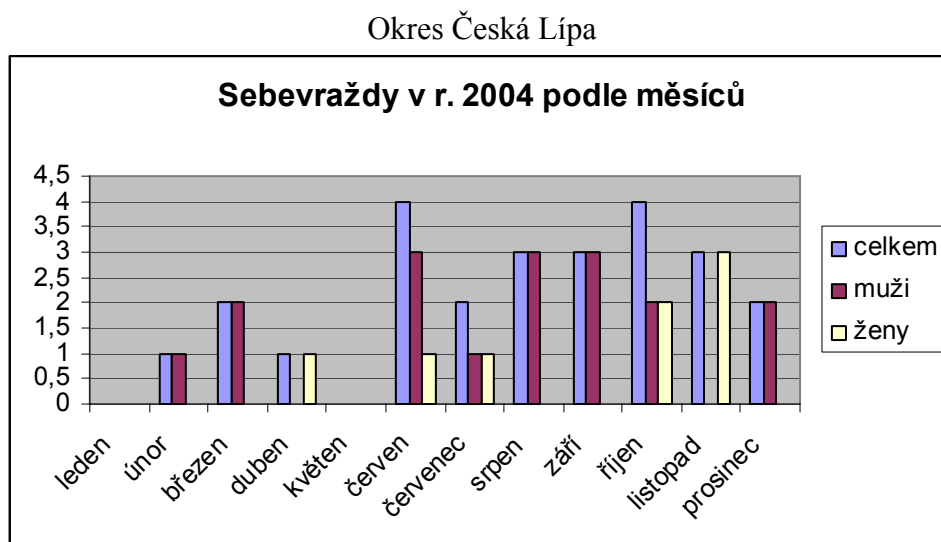
Graf č. 10

Porovnáním údajů z grafu č. 10, kde jsou průměrné hodnoty sebevražd za celé sledované období v okrese Česká Lípa, zjišťujeme, že nejvíce jich je na jaře a nejméně koncem a počátkem roku.

Graf č. 11

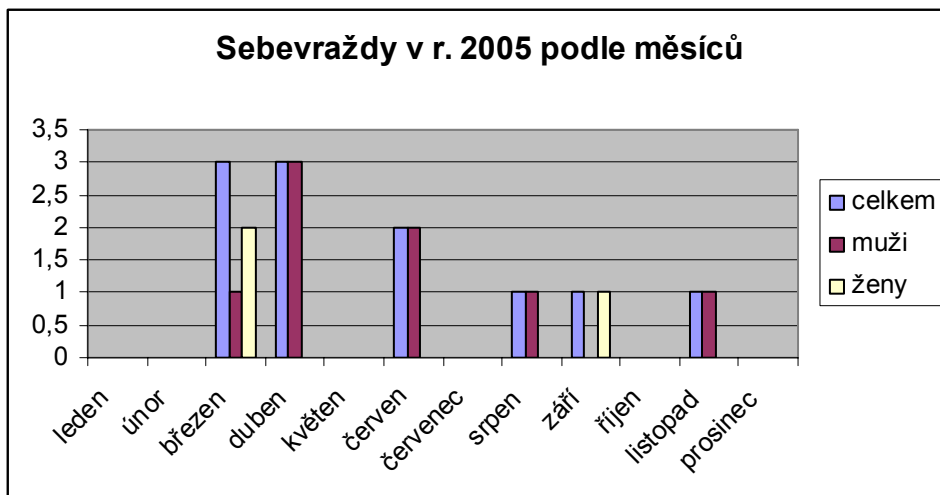
Vyhodnocením grafu č. 11 za rok 2003 vidíme, že nejvíce sebevražd na okrese Česká Lípa je v měsíci březnu, což odpovídá průměrnému počtu za celé sledované období. Naopak v červenci, září a říjnu nejsou v r. 2003 evidovány žádné sebevraždy.

Graf č. 12

Z grafu č. 12 je zřejmý posun sebevražd z jarních měsíců do druhé poloviny roku. Oproti roku 2003 nebyly v září a říjnu sebevraždy žádné, v r. 2004 jich je nejvíce.

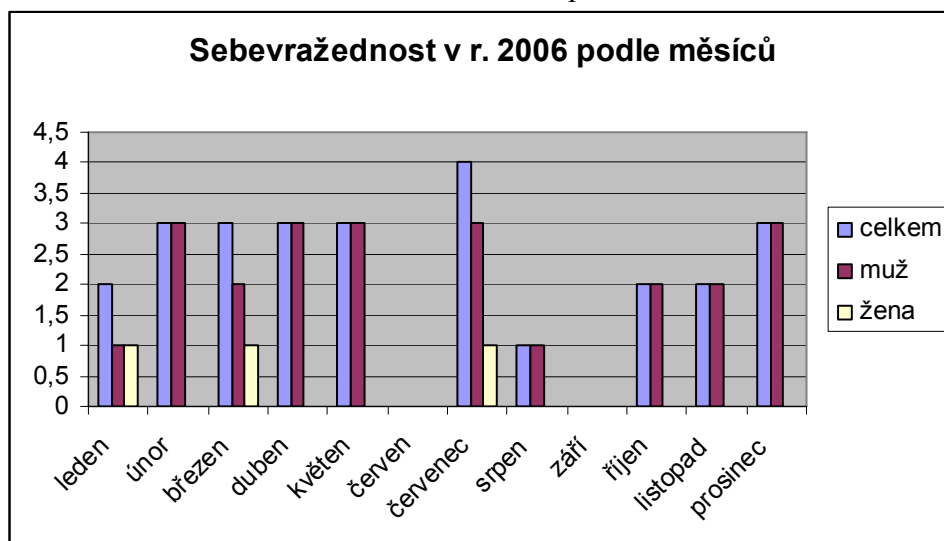
Okres Česká Lípa

Graf č. 13

V roce 2005 bylo nejméně sebevražd za celé sledované období, celkem 11 za celý rok. Z grafu č. 13 je potvrzeno, že nejvíce sebevražd je spácháno v jarních měsících.

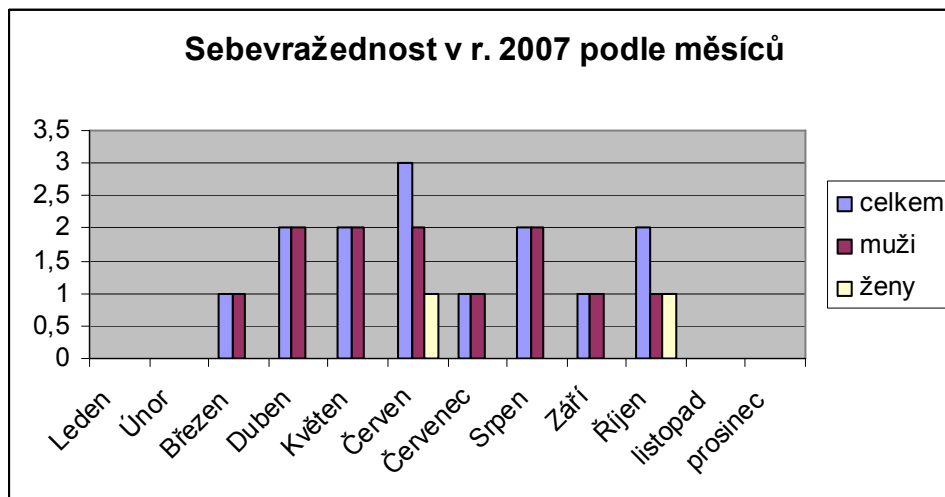
Okres Česká Lípa

Graf č. 14

V roce 2006 došlo k největšímu nárůstu sebevražd oproti roku 2005. Sebevraždy jsou evidovány jak v jarních měsících, tak i v zimních, kde jich jinak je nejméně. Nejvíce sebevražd je však v průběhu prázdnin, v červenci. Naopak konec a začátek školního roku nevykazují žádnou sebevraždu.

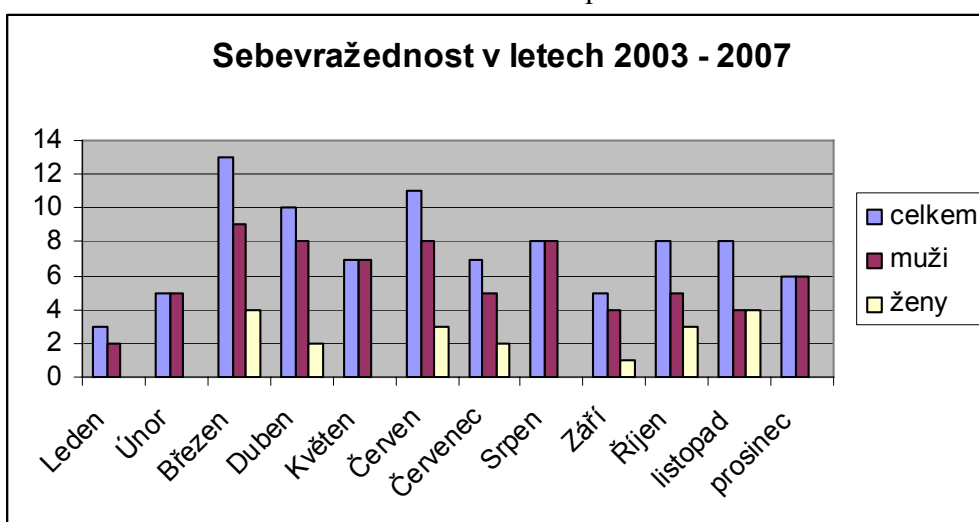
Okres Česká Lípa

Graf č. 15

Vyhodnocením grafu č. 15 za r. 2007 je rovněž patrné, že nejméně sebevražd je v zimních měsících, nárůst začíná na jaře, vrcholí v létě a pak pozvolna počty sebevražd klesají.

Okres Česká Lípa

Graf č. 16

Porovnáním údajů v tabulkách a grafech ukazujících počty sebevražd podle jednotlivých měsíců v roce vidíme, že existuje určitá závislost. Nejvíce sebevražd bylo registrováno ve sledovaném období, tj. od roku 2003 do roku 2007, v jarních měsících, a to především v březnu. Zde se nabízí otázka souvislosti sebevražednosti a tzv. jarní deprese. Počet sebevražd pak zvolna klesá a opět prudce vzroste v červnu. Z přehledu počtu sebevražd v jednotlivých měsících je patrné, že muži páchají sebevraždy častěji než ženy. Stojí zde za povšimnutí i to, že v zimních měsících, tj. prosinec, leden a únor, ženy nepáchají sebevraždu,

tedy s výjimkou ledna 2006, kdy byla zaznamenána jedna sebevražda ženy. Zbývající případy mužů.

3.6.1 Sebevražednost v Libereckém kraji a okresech kraje

Při prováděném průzkumu dat Českého statistického úřadu, která jsou přístupná na internetu, byly také získány údaje o počtu sebevražd v celé ČR, Libereckém kraji a okresech Libereckého kraje. Aby byla zřejmá situace a postavení Českolipského okresu v sebevražednosti, byly tyto údaje seřazeny do tabulek a graficky znázorněny.

Poměr sebevražd v ČR, LB kraji a okr. Č. Líba v letech 2003-2007

	2003	2004	2005	2006	2007
ČR	1719	1583	1564	1658	1573
Liberecký kraj	71	64	64	52	82
Okres Česká Lípa	15	25	11	26	14

Tabulka č. 10

Zdroj: ČSU

Tabulka porovnání sebevražd v Libereckém kraji a Českolipském okrese s počtem sebevražd v celé České republice

	2003	2004	2005	2006	2007
ČR	1719	1583	1564	1658	1573
Liberecký kraj	4,1 %	4,0 %	4,1 %	3,1 %	5,2 %
Okres Česká Lípa	0,1 %	1,6 %	0,7 %	1,6 %	0,9 %

Tabulka č. 11

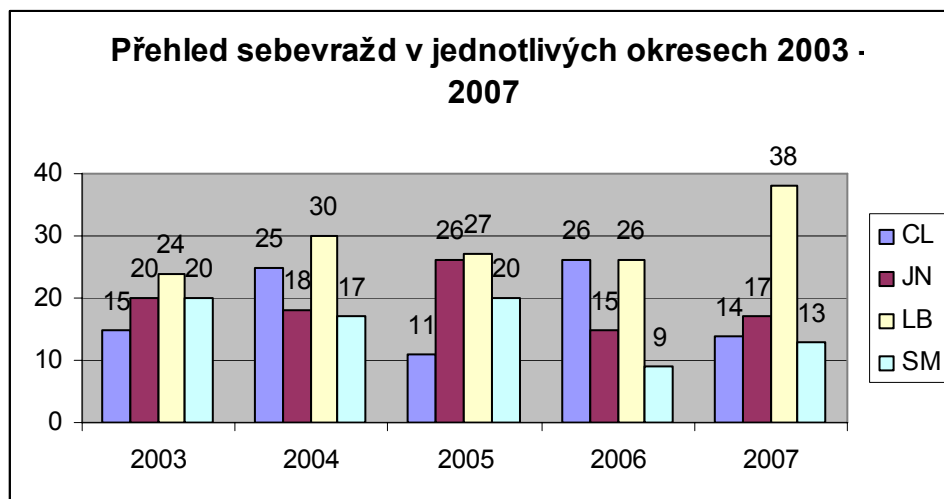
Zdroj: ČSU

Přehled sebevražd v ČR, Libereckém kraji a okresech Libereckého kraje 2003-2007

	2003	2004	2005	2006	2007
ČR	1719	1583	1564	1658	1573
Liberecký kraj	71	64	64	52	82
Okres Česká Lípa	15	25	11	26	14
Okres Jablonec nad Nisou	20	18	26	15	17
Okres Liberec	24	30	27	26	38
Okres Semily	20	17	20	9	13

Tabulka č. 12

Zdroj: Policie ČR

Graf č. 17

CL = Česká Lípa, **JN** = Jablonec nad Nisou, **LB** = Liberec, **SM** = Semily

Porovnáním údajů v tabulce „Přehled sebevražd v ČR, Libereckém kraji a okresech Libereckého kraje 2003 – 2007“ zjistíme, že celorepublikově počet sebevražd klesá. Sice v r. 2006 sebevraždy mírně stouply, ale jejich počet nepřesáhl 1719 tj. výchozí údaj z r. 2003. Počet sebevražd v Libereckém kraji se pozvolna snižuje. V rozmezí 4 let klesl z 71 na 52 sebevražd v kraji, to je pokles o 13,5 %. Bohužel v roce 2007 počet sebevražd v Libereckém kraji prudce stoupá z 52 na 82 sebevražd, což činí nárůst o 42,6 %. Porovnáním sebevražd v jednotlivých okresech zjistíme, že okres Česká Lípa má značné výkyvy. V roce 2003 bylo Policií ČR evidováno 15 sebevražd a v roce 2004 již 25, což je nárůst o 66 %. V dalším roce 2005 dochází k prudkému poklesu a to o 56 % (z 25 sebevražd na 11). V roce 2006 dochází opět k prudkému nárůstu, a to z 11 na 26 sebevražd, což je o 136 % více než v předchozím roce, ale v roce 2007 opět počet sebevražd klesá o 46,2 %, tedy na 14. Prudký pokles sebevražd zaznamenal okres Semily v r. 2006, kdy v letech 2003, 2004, 2005 vykazoval v průměru 19 sebevražd za rok a v roce 2006 pouze 9 sebevražd za rok, což je pokles o 53 %. Liberecký okres zaznamenal nejprudší nárůst sebevražd v roce 2007, a to o 42 %, z 26 na 38. Celkově tedy lze říci, že v roce 2007 ve všech okresech Libereckého kraje počet sebevražd stoupl, kdežto v okrese Česká Lípa podstatně klesl.

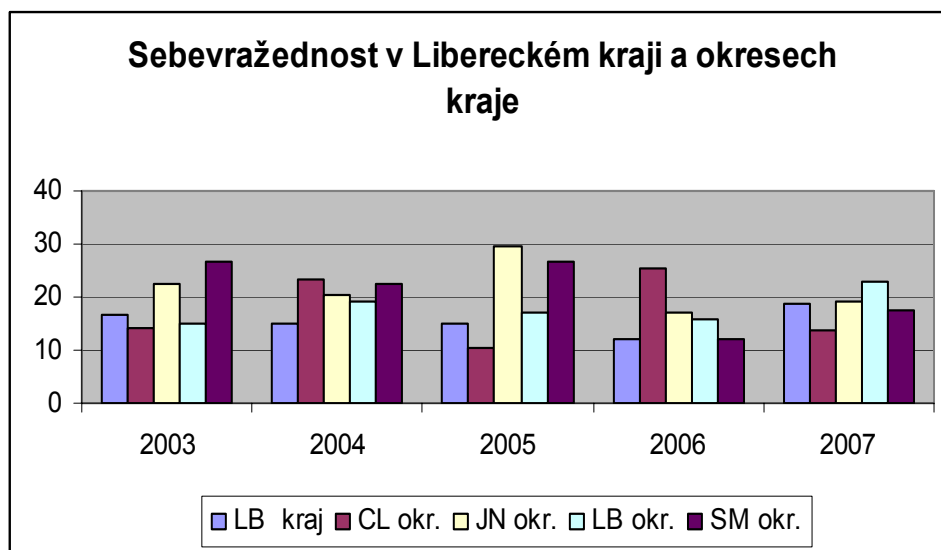
Sebevražednost v Libereckém kraji a okresech v jednotlivých letech na 100000 obyvatel

	2003		2004		2005		2006		2007	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
LB – k.	427731	16,6	427563	15,0	428291	14,9	429022	12,1	432752	18,9
CL – o.	105981	14,2	106324	23,5	106411	10,3	102592	25,3	102978	13,6
JN – o.	88068	22,7	87934	20,5	88232	29,5	88378	17,0	89270	19,0
LB – o.	158107	15,2	158535	19,0	158988	17,0	163456	16,0	165904	22,9
SM – o.	75165	26,6	74770	22,7	74660	26,8	74596	12,1	74600	17,4

Tabulka č. 13

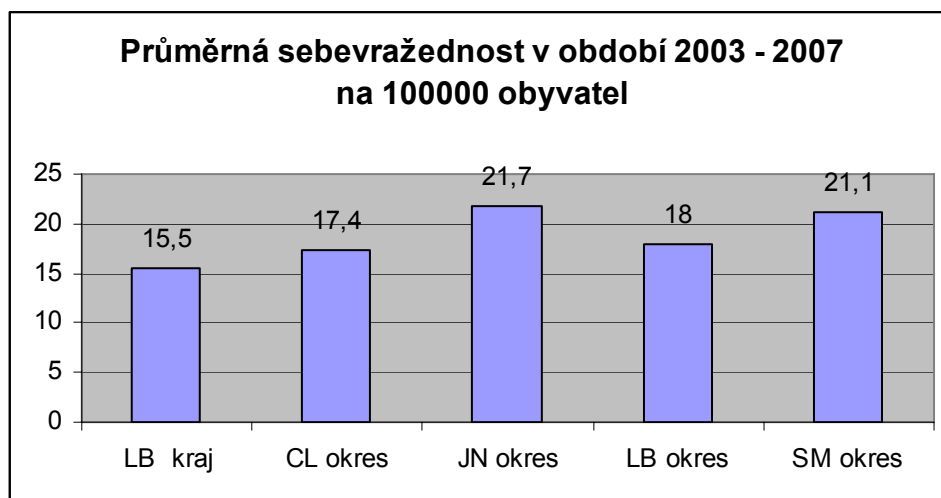
Zdroj: ČSU

Vysvětlivky: LB – k. = Liberecký kraj, CL – o. = okres Česká Lípa, JN – o. = okres Jablonec nad Nisou, LB – o. = okres Liberec, SM – o. = okres Semily, A = počet obyvatel, B = sebevražednost na 100000 obyvatel.

Graf č. 18

Liberecký kraj a jednotlivé okresy

Graf č. 19

Porovnáním sebevraždy tj. počtu sebevražd na 100.000 obyvatel za jeden rok v Libereckém kraji a jednotlivých okresech tohoto kraje zjistíme, že průměrná sebevraždnost za období let 2003 – 2007 činí v Libereckém kraji 15,5, což je méně než v jednotlivých okresech. Na prvním místě tj. s nejnižší sebevraždností mezi okresy je Českolipský okres, kde je za uvedené období na 100.000 obyvatel v průměru „pouze“ 17,4 sebevražd. Liberecký okres zaujal druhé místo s 18,0 sebevraždami. Jako třetí je hodnocen okres Semily, kdy bylo v letech 2003 – 2007 spácháno 21,1 sebevražd na 100.000 obyvatel v průměru za rok. S 21,7 sebevraždami se s na nejhorším místě umístil okres Jablonec nad Nisou.

3.7 SHRNUTÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI

V praktické části jsem na základě analýzy statistik a spisů Policie ČR, statistik a tabulek Českého statistického úřadu provedl průzkum k potvrzení či vyvrácení stanovených předpokladů. Za tímto účelem byly zkoumány způsoby a důvody sebevražedného jednání. Zkoumaný vzorek byl rozdělen podle pohlaví sebevrahů a také podle toho, ve kterém měsíci se rozhodli k ukončení svého života. Pro zjištění postavení Českolipského okresu vůči ostatním okresům Libereckého kraje bylo provedeno porovnání sebevraždnosti podle jednotlivých kritérií v uvedených regionech. Získané údaje byly pro přehlednost uspořádány do tabulek a pro lepší názornost zobrazeny v grafech.

4 ZÁVĚR

Tématem mé bakalářské práce bylo sebevražedné jednání na okrese Česká Lípa v letech 2003 až 2007. Cílem bylo zjistit hlavní trendy sebevražednosti v tomto okrese, zda má za posledních 5 let stoupající či klesající tendenci, jaké jsou motivy suididálního jednání. V této práci jsem také poukázal na způsob vyšetřování sebevražd.

Jako metodu ke zjištění sebevražednosti v okrese Česká Lípa jsem použil empirický průzkum. Jednalo se o analýzu sekundárních zdrojů a kritickou analýzu statistik a spisů Policie ČR a údajů Českého statistického úřadu. Takto získané údaje byly rozděleny podle kritérií a následně uspořádány do tabulek a grafů, aby mohlo být zodpovězeno na hlavní předpoklady, a to jestli zdravotní důvody jsou nejčastějším důvodem sebevražedného jednání, zda se sebevražd častěji dopouští nezaměstnaní a starobní důchodce a je-li sebevražednost vyšší u mužů než u žen.

Průzkumem byl potvrzen předpoklad, že nejčastějším motivem sebevražedného jednání jsou zdravotní problémy, kdy z tohoto důvodu ukončilo svůj život 25,5 % osob ve sledovaném období a sledovaném regionu.

Rovněž tak byl průzkumem potvrzen předpoklad, že sebevraždu nejčastěji páchají lidé bez zaměstnání a starobní důchodci. Z celkového počtu 91 sebevražd v okrese Česká Lípa spáchali nezaměstnaní 39,6 % a starobní důchodci 28,6 %.

Bylo také prokázáno, že sebevražednost mužů v okrese Česká Lípa je 3,6 x vyšší než u žen, což koresponduje s údaji uváděnými v odborné literatuře, která byla užita při studiu ke zpracování teoretické části této práce.

Provedeným průzkumem bylo dále zjištěno, že počet sebevražd v okrese Česká Lípa nemá klesající ani stoupající tendenci v jednotlivých letech sledovaného období. Bylo zjištěno, že jsou zde značné výkyvy a to jak v poklesu, tak v nárůstu.

Domnívám se, že tato bakalářská práce splnila svůj původní záměr a že může pomoci mým kolegům z řad sociálních pracovníků, policistů, pracovníků vězeňské služby a dalších pomáhajících profesí, kteří se v praxi zabývají obdobnou problematikou.

5 SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

- DOGOŠI, M. *Střelná poranění organismu*, In: Kriminalistika, Praha: MV ČR – odbor prevence, 1/2005. s. 96. ISSN 1210-9150
- ERICKSON, E. *Životní cyklus rozšířený a dokončený*, 1. vyd. Praha: NLN, 1999. s. 128. ISBN 80-7106-291-X (brož.)
- HARTL, P. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X
- HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*, 1. vyd. Praha: Pyramida, 1990. s. 407. ISBN 80-7038-158-2
- IZÁKOVÁ, L. *Klinické aspekty suicidality*. In: Česká a Slovenská psychiatrie 4/2006, Praha: Česká lékařská společnost JEP. s. 172. ISSN 1212-0383
- CHMELÍK, J. *Ohledání místa činu*, 1. vyd. Praha: Policejní akademie. 1995.
- KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*, 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s.256. ISBN 80-7178-513-X
- Kolektiv autorů, *Ilustrovaný encyklopedický slovník*, 1. vyd. 3. díl, Praha: Akademia, 1982. s. 976. ISBN 505-21-856
- Kolektiv autorů, *Kapesní slovník cizích slov*, 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství s.r.o. 2000. ISBN 80-7181-410-5
- KOUTEK, J. *Sebevražedné chování*, 1. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 128. ISBN 80-7178-732-9
- MASARYK, T.G. *Sebevražda*, 4. české vyd. Praha: Ústav T.G.M, 1998. s. 222. ISBN 80-901971-4-0
- MARŠÁLEK, M. *Suicidita u schizofrenie*, In: Psychiatrie- časopis pro moderní psychiatrii 1/2001. Praha: Tiges s.r.o. s. 46. ISSN 1211-7579
- MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, 1. vyd. Praha: Portál, 2003. s.380. ISBN 80-7178-548-2
- MONESTIER, M. *Dějiny sebevražd*, 1. vyd. Praha: dybbuk, 2003. s. 415. ISBN 80-903001-8-9
- MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*, 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 104 s. ISBN 80-210-2511-5
- MUSIL, J. *Kriminalistika*, 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 606 s. ISBN 80-7179-878-9
- NEŠPOR, K. *Problémy působené hazardní hrou*, In: Psychiatrie speciál, Praha: Czechopress agency s r.o. II/2007 s. 64. ISSN 1802 - 2855
- PAVLOVSKÝ, P. *Soudní psychiatrie a psychologie*, 1. vyd. Praha: Grada. 2001. s. 180. ISBN 80-247-0181-2
- PORADA,V. *Kriminalistika*, 1.vyd. Brno: CERM, 2001. s. 746. ISBN 80-7204-194-0
- SPURNÝ, J. *Psychologie násilí*, 1. vyd. Praha: Eurounion s.r.o. 1996. s.134. ISBN 80-85858-30-4
- ŠAFR, M. *Dvojnásobné poranění střelnou zbraní a přece nelze nikdy vyloučit sebevraždu*, In: Kriminalistický sborník, Praha: Kriminalistický ústav, 3/2005
- ŠVINGALOVÁ, D. *Úvod do vývojové psychologie*, 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. s. 103. ISBN 80-7372-057-4
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 3. vyd. Praha: Portál. 1999. 444 s. ISBN 80-7178-678-0

- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby*, 1. vyd. Liberec: TUL, 2003. s.102. ISBN 80-7083-702-0
- Zákon č. 140/1961 Sb. trestní zákon, *ÚZ - úplné znění.*, Ostrava: Sagit, 2006. s. 304
- Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), *ÚZ - úplné znění.*, Ostrava: Sagit, 2006. s. 304

Použité elektronické zdroje

- <www.mucl.cz/index.php?clanek=1961> [2007-09-10]
- <www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/070810_nezam> [2007-09-10]
- <www.ks.jc{ostodd/pszcho/suicidum2.htm> [2007-09-12] - intranet Policie ČR
- <<http://www.ceskalipa.cz/menu/historie/>> [2007-09-17]
- <<http://www.piafa.cz/?page=zamestnavani>> [2007-10-31]